

Torsdagen den 7 december

Kl. 12.00

§ 1 Justerades protokollet för den 29 november.

---

*Om åtgärder mot
spekulation i små-
husbyggande***§ 2 Om åtgärder mot spekulation i småhusbyggande**

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ erhöU ordet för att besvara *Per Bergmans* (s) den 28 november anmälda fråga, 1978/79:190, och anförde:

Herr talman! Per Bergman har frågat mig om jag ytterligare vill precisera hur och när de utfästa fördjupade övervägandena om spekulation i småhusbyggandet skall göras och när övervägandena och därav föranledda förslag kommer att presenteras för riksdagen.

Remisstiden för bostadsstyrelsens redogörelse för och förslag till åtgärder för att motverka spekulation på småhusmarknaden gick ut den 15 oktober. Genomgången av remissvaren visar att många remissinstanser förordar mera långtgående åtgärder än dem som har föreslagits av bostadsstyrelsen mot spekulation och oskäligen kapitalvinster på småhusmarknaden. Vissa remissinstanser har också en mera generell syn på problemet och efterlyser en utvärdering av den allmänna spekulatjonen i boendet. Sådana frågor kräver naturligtvis mera ingående överväganden än de förslag som nu har förelagts riksdagen. En bearbetning av remissynpunkterna pågår f. n. inom regeringskansliet.

Resultatet av detta arbete får bl. a. visa huruvida ytterligare utredningsarbete måste utföras. Jag är således inte beredd att nu ange någon tidpunkt när förslag kommer att presenteras för riksdagen.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Själva sakfrågan är inte tvistig, utan vi är överens om att någonting måste göras. Det är bara fråga om när och hur det skall ske. Propositionen, 1978/79:55, var inte helt lättolkad i detta avseende, och därför ställde jag min fråga.

Svaret tillhör inte heller de allra klaraste, men det finns en mening som lyder: "Resultatet av detta arbete får bl. a. visa huruvida ytterligare utredningsarbete måste utföras." Jag tolkar det så, att statsrådet inser att någonting måste ske, men hon är inte klar över huruvida det måste vara en särskild utredning. Det tyder alltså på att vi kanske kan vänta förslag från regeringen i frågan utan att den blir föremål för en speciell utredning. Det är ju hoppingsivande om man får dra den slutsatsen av svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
7 december 1978

*Om bevarande av
Kronparken i Upp-
sala*

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO erhöll ordet för att besvara *Ingegerd Troedssons* (m) den 29 november anmälda fråga, 1978/79:191, och anförde:

Herr talman! Ingegerd Troedsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att den unika Kronparken i Uppsala räddas åt eftervärlden.

Frågan har ställts med anledning av ett stadsplancärende som f. n. bereds inom bostadsdepartementet. Enligt planförslaget skall det byggas en trafikled som sträcker sig genom ena kanten av Kronparken. Trafikleden, den s. k. Kungsängsleden, skall förbinda de nya bostadsområdena sydväst om stadskärnan och de stora arbetsplatserna som ligger nordost om stadens centrum. Leden avses bli tvåfilig med bl. a. en plankorsning vid Dag Hammarskjölds väg.

Kronparken i Uppsala har ett unikt tallskogsbestånd med ett betydande inslag av 300-åriga träd. Av planutredningen framgår att ledens sträckning ingående har detaljstuderats så att intrånget på det skyddsvärda tallbeståndet blir så litet som möjligt.

Naturvårdsverket har yttrat sig över planförslaget. Verket anser att en väg enligt förslaget hotar Kronparkens trädbestånd som, enligt vad verket framhåller, är unikt och inte kan ersättas som referensobjekt.

Ett alternativt förslag till vägsträckning har utretts av kommunen. Leden skulle därvid dras längre norrut, över den s. k. Polacksbacken och söder om signalregementets kasernbyggnader. Denna sträckning av leden har avstyrkts av bl. a. riksantikvarieämbetet, som anser att den skulle innebära ett synnerligen allvarligt ingrepp i den helhetsmiljö som bildas av regementets kaserner, övningsfält och skogen och som anses ha stort kulturhistoriskt värde. Från kommunen anges också att det alternativet kan få negativa följdverkningar för trafikföringen i angränsande stadsdelar.

Vid planering måste alltid en avvägning göras mellan olika intressen. I det här fallet skall således naturvårdsintressena vägas mot bl. a. kulturhistoriska intressen och intresset av att få en planmässigt väl fungerande trafikled i Uppsala.

Stadsplaneärendet kommer inom kort att avgöras av regeringen och jag kan naturligtvis inte föregripa den prövningen.

INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Friggebo för svaret.

Kronparken är helt unik i sitt slag med norra Europas kanske märkligaste tallskog. Redan 1773 lämnade Gustaf III sitt bifall till att bereda plats här för fyra kompanier av livregementet till häst, "dock att wid uppröjandet däraf den skogsparck warder undantagen som är af ålder fredlyst --".

Kronparken omfattar i dag drygt 100 tunnland. Man kan där urskilja två huvudgrupper av tall. Knappt 30 % av tallarna är mellan 280 och 340 år gamla träd, och ungefär hälften är mellan 140 och 180 år gamla.

Av de två alternativ som har kristalliserats ut skulle kommunens

majoritetsförslag innebära ett mycket allvarligt ingrepp i parken med stora risker för stormfällning av träd som inte direkt skulle beröras av vägdragningen. Den nordliga dragningen skulle däremot helt skona Kronparken och vara mindre störande för Ulleråkers sjukhus. Det alternativet skulle också vara billigare.

Kommunens ursprungliga förslag, som var utformat så att man skulle dra en fyrfältig led, avstyrktes av såväl naturvårdsverket som statens planverk. Den socialdemokratiska regeringen med Ingvar Carlsson som bostadsminister underkände kommunens förslag 1976. Även om kommunen sedan dess har dimensionerat ned leden till att bli tvåfältig och gjort korsningen i plan, så förordar en majoritet alltjämt dragningen tvärs igenom Kronparken. Om man skulle värdera de olika önskemålen och poängsätta dem utifrån remissinstansernas synpunkter, skulle kommunens alternativ få högre poängsumma endast om kulturvårdens intressen viktsätts avsevärt högre än naturvårdsintressena. Både eftersträvad trafikfunktion och ekonomi skulle tillgodoses bättre genom alternativet med den nordliga dragningen av vägen.

Trepartiregeringen hann inte fatta något beslut i den här frågan, men efter vad jag förstår var också dåvarande bostadsministern Elvy Olsson mycket negativ till planförslaget. Birgit Friggebo och folkpartiregeringen har nu avgörandet i sin hand, och jag utgår från att natur- och kulturvårdsintressen också den här gången skall väga mycket tungt. Framtidens dom skulle – det är jag helt övertygad om – bli mycket hård, om detta oersättliga naturvårdsområde helt eller delvis skulle spolieras.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Låt mig försäkra att vi kommer att lägga ner all omsorg på att väga in naturvårdsintressena när vi skall ta ställning till detta. Jag har faktiskt ägnat en del tid åt att läsa igenom den beståndsanalys för denna skog som finns och som är baserad på ett mycket gediget arbete.

I saktighetens intresse vill jag samtidigt korrigera Ingegerd Troedsson på en punkt. Hon sade att vägen skulle dras tvärs igenom skogen, men så är inte fallet. Vägen skall dras i kanten av skogen. Vad frågan i huvudsak gäller är om en viss träd-fällning där kan innebära risk för s. k. stormfällning i samband med en kraftig vind, eftersom man därigenom tar bort skyddande träd i kanten av skogen. Det är naturligtvis en svår vetenskaplig fråga att sätta sig in i. Vi kommer emellertid att lägga ned all den omsorg som behövs när man har att ta ställning i sådana här mycket komplicerade ärenden, där många intressen kommer i konflikt med varandra.

INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag är glad över statsrådet Friggebos försäkran om att all tänkbar omsorg kommer att läggas ned på detta ärende.

På vetenskapligt håll är man nämligen utomordentligt road när det gäller möjligheterna att bevara parken om regeringen skulle fastställa kommunfullmäktiges förslag. Hade det varit fråga om ett byggnadsverk med de kulturella och historiska kvalifikationer som Kronparken har, hade det för

Torsdagen den
7 december 1978

*Om åtgärder för
att hindra att ra-
bies sprids i Sverige*

länge sedan ordnats ett fullvärdigt skydd. Jag hoppas att Kronparken verkligen kommer att bevaras för framtiden.

Jag tackar statsrådet för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om åtgärder för att hindra att rabies sprids i Sverige

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Rolf Dahlbergs* (m) den 22 november anmälda fråga, 1978/79:163, och anförde:

Herr talman! Rolf Dahlberg har frågat mig om jag anser att nu gällande bestämmelser är tillfyllest för att förhindra att rabies får fotfäste i Sverige samt hur vår beredskap är uppbyggd, därest sjukdomen trots allt skulle drabba vårt land.

Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar regleras i epizootilagen (1935:105). Bestämmelser som syftar till att förhindra att smittsamma djursjukdomar förs in i Sverige finns i veterinära införselkungörelsen (1958:551). Lantbruksstyrelsen, som är tillsynsmyndighet, kan i samband med att införseltillstånd meddelas föreskriva de villkor som styrelsen finner nödvändiga. I ett stort antal fall är det erforderligt att föreskriva att djur skall förvaras i karantän under viss tid.

Vid införsel av bl. a. hund och katt från rabiessmittade länder föreskriver lantbruksstyrelsen därför i enlighet med världshälsoorganisationens (WHO) rekommendationer fyra månaders förvaring i karantän.

Även om läget i vad gäller utredningen av smittsamma djursjukdomar i Sverige är mycket gott i jämförelse med läget i flertalet länder ställer rabiessituationen på den europeiska kontinenten i dag särskilda krav på vår beredskap. På grund av att Sverige har sjögräns gentemot kontinenten torde den största risken för vårt vidkommande vara smittöverföring via sällskapsdjuren.

Åtgärder vid misstanke på rabies eller om fall konstateras i landet finns förberedda. Beredskapsplaneringen sköts av lantbruksstyrelsen med biträde av statsepizootologen. Jourverksamhet finns vid statens veterinärmedicinska anstalt genom epizootologiska avdelningens försorg.

Lantbruksstyrelsen har studerat rabiesbekämpningen i Danmark, och kontakter har tagits med Svenska jägareförbundet beträffande medverkan vid en eventuell avskjutning av räv.

Ett lager av vaccin finns i beredskap vid statens veterinärmedicinska anstalt, och ytterligare doser kan snabbt importeras. Möjligheten till en egen produktion vid statens veterinärmedicinska anstalt av vaccin i beredskaps-syfte förbereds f. n.

Lantbruksstyrelsen har under de senaste åren i samråd med generaltullstyrelsen bedrivit en mycket omfattande informationskampanj om gällande införselvillkor och om de risker ett olovligt införande av djur kan medföra.

Informationen har via UD givits en omfattande spridning utomlands. Likaså har bl. a. turistorganisationer i Sverige informerats.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Då och då under årens lopp har vi upplevt misstankar om att rabieessmittade djur skulle ha tagit sig in i Sverige. Dess bättre har farhågorna hittills ej besannats. Egentligen är det anmärkningsvärt att vi i vårt land lyckats klara oss från den fruktade sjukdomen. Jag säger detta mot bakgrunden av det faktum att sjukdomen finns alldeles inpå våra knutar samt att det ökande resandet mellan olika länder med t. ex. bil och båt naturligtvis ökar riskerna för smittans spridande.

Jordbruksministern säger i sitt svar att rabieessituationen på den europciska kontinenten i dag ställer särskilda krav på vår beredskap. Vidare säger han att vi har förberett åtgärder för att möta den situation som uppstår vid misstanke om rabies eller för den händelse att fall av rabies konstateras i vårt land. Slutligen pekar jordbruksministern på det lager av vaccin som finns i beredskap i vårt land. Alla dessa besked noterar jag mycket positivt.

I sin avslutning kommer jordbruksministern in på den informationsverksamhet som bedrivs för att människor skall få kunskap om vilka bestämmelser som gäller vid införsel av djur från andra länder. Jag skulle något närmare vilja utveckla resonemanget på den punkten.

I Sverige har vi i dag ingen erfarenhet av rabies. Många vet inte hur sjukdomen sprids och vilka symtom som utmärker den. Som effekt av detta är vi egentligen mycket sårbara. En upplysnings- och informationsverksamhet om rabies är därför enligt min mening angelägen. En sådan bör inte bara, som anges här, omfatta uppgifter om vilka bestämmelser som gäller för införsel av djur utan också en allmän upplysning till allmänheten om vad som utmärker denna fruktade sjukdom.

Jag vill därför till jordbruksministern ställa frågan om han skulle kunna tänka sig att utöka den informationsverksamhet till allmänheten som redovisas i svaret till att omfatta även symtom på rabies och vilka möjligheter som finns att skydda sig mot sjukdomen, dvs. så att informationen inte enbart avser vilka tullbestämmelser som gäller vid införsel av djur.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag delar Rolf Dahlbergs uppfattning att det är utomordentligt viktigt att man ger utförlig information när det gäller riskerna i samband med rabies. Den mest allvarliga risken uppstår när hundar och katter smugglas in från rabieessmittade länder utan att detta upptäcks av tullen. Varje hund eller katt som kommer från ett smittat land måste betraktas som en smittobärrare.

Lantbruksstyrelsen har i en skrivelse till riksåklagaren och domstolsverket hemställt, att åklagare och domstolar vid straffutmätning i samband med olovlig införsel av djur skall ta hänsyn till rabies allvarliga art och risken för

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Om åtgärder för
att hindra att ra-
bies sprids i Sverige*

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Om anmälnings-
avgiften för åter-
försäljare av plant-
skoleväxter*

smittoöverföring till människan och till den inhemska faunan.

Det föreligger f. n. en viss brist på karantänplatser i landet. Frågan har varit föremål för utredning, och en proposition om karantänverksamheten för djur är under beredning. Inriktningen är att propositionen skall kunna framläggas under våren 1979. Mot denna bakgrund får vi vara mycket noga med att informera människor om de risker som ligger i att olovligt och utan kontroll införa djur, i detta fall hundar och katter, i landet.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talmän! Jag ber att få tacka jordbruksministern för det kompletterande svaret. Jag är mycket nöjd med det liksom med det som meddelades i det tidigare givna svaret. Jag tror att man tryggt kan säga att vi f. n. gör vad vi kan för att förhindra att rabies sprids till Sverige och att vår beredskap i så måtto måste anses som god.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om anmälningsavgiften för återförsäljare av plantskoleväxter

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Rune Torwalds* (c) den 29 november anmälda fråga, 1978/79:192, och anförde:

Herr talmän! Rune Torwald har frågat mig om jag vill justera taxan för kontrollen av plantskoleväxter på sådant sätt att glesbygdsbor m. fl. även i fortsättningen kan påräkna viss service i form av försäljning av plantskoleväxter m. m. genom de lokala handlarnas försorg.

Riksdagen beslutade förra året om en obligatorisk kontroll av plantskoleväxter. Kontrollen syftar till att tillförsäkra konsumenterna friska och sortäktade växter av god kvalitet. Kontrollen är även ett stöd för producenter och försäljare av plantskoleväxter genom att specialister kontrollerar och ger råd för produktionen och distributionen. Kontrollen äger rum i samband med införsel i landet, i plantskolorna och i de olika distributionsleden.

Enligt riksdagsbeslutet skall kontrollen helt finansieras med avgifter. Lantbruksstyrelsen fastställer taxa efter samråd med riksrevisionsverket. Taxan trädde i kraft den 1 november 1978. Den innebär en lägsta avgift per försäljningsställe på 825 kr. Innan taxan fastställdes remitterades den till generaltullstyrelsen, Sveriges grossistförbund och Trädgårdsnäringens riksförbund. Inga erinringar gjordes mot förslaget.

Enligt vad jag erfarit pågår f. n. diskussioner mellan lantbruksstyrelsen och olika butikskedjor m. m. om bl. a. utformningen av kontrollen och avgifterna. I den mån ändringar behövs ankommer det på lantbruksstyrelsen att göra dessa.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Främst av serviceskäl brukar många lanthandlare i glesbygden och dess små tätorter ta hem mindre antal plantskoleväxter, lökar o. d. Man inköper normalt sina växter från plantskolor i regionen eller hos någon större grossist.

Plantskolor och importörer underkastas ju enligt gällande bestämmelser en sträng kontroll, varför en dubbelkontroll hos detaljhandlaren förefaller relativt onödig.

Under alla förhållanden bör det räcka med en relativt gles stickprovskontroll, något som i sin tur bör avspegla sig i avgiftssättningen. Jag kan dock inte finna att en lägsta avgift på 825 kr. är rimlig för en dylik stickprovskontroll.

Kontakten mellan lanthandlarna och deras kunder är sådan, att man knappast behöver befara medveten försäljning av odugliga eller dåliga plantskolealster. Skulle det någon gång hända att en växt på grund av felaktig eller långvarig lagring visar sig ge dåligt resultat vid plantering, så kommer handlaren säkerligen att vara ytterligt angelägen om att åstadkomma gottgörelse på ett eller annat sätt. Lanthandlaren har helt enkelt inte råd med missnöjda kunder! När det gäller stormarknaden är situationen helt annorlunda. Där finns ju inte den personliga kontakten mellan den som säljer produkten och kunden.

Nu säger statsrådet i svaret att det f. n. pågår diskussioner mellan lantbruksstyrelsen och olika butikskedjor om bl. a. utformningen av kontrollen och avgifterna. Jag är tacksam för detta. Jag hoppas bara att diskussionerna får ett positivt resultat. Skulle det inte bli ändringar i taxesättningen, medför detta att glesbygdensborna går miste om en service som de har haft och som de har uppskattat.

Jag vill därför fråga statsrådet om inte statsrådet också vill medverka till att sådana justeringar kommer till stånd, så att vi även i fortsättningen kan räkna med att lanthandeln kan ge viss service när det gäller utbudet av plantskolealster.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag sade i mitt svar att kontrollen innebär att specialister ger råd för hur distributionen skall gå till. Det är alltså inte bara fråga om en renodlad kontrollverksamhet.

Sedan vill jag på nytt påminna om att riksdagen har beslutat att verksamheten skall finansieras med avgifter. Det skall självfallet vara en strävan att taxan utformas så rättvist som möjligt med hänsyn till den faktiska kostnad som faller på resp. plantskola eller försäljningsställe. Om de överläggningar som f. n. pågår mellan lantbruksstyrelsen och de olika butikskedjorna, gällande bl. a. avgifterna, visar på bättre alternativ, är det, som jag ser det, naturligt att göra ändringar. Det ankommer emellertid på lantbruksstyrelsen att fatta beslut om sådana ändringar.

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

Om anmälningsavgiften för återförsäljare av plantskoleväxter

Torsdagen den
7 december 1978

*Om åtgärder mot
försurning av mark
och sjöar*

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Ja, det är riktigt att riksdagen har beslutat om kontrollsystemet och att kostnaderna för det skulle täckas med avgifter. Vad jag däremot tror mig ha täckning för är påståendet att de avgifter som nu är fastställda av lantbruksstyrelsen inte är rimligt avvägda, men jag noterar med tacksamhet att diskussioner tydligen har tagits upp.

Jag tycker mig också kunna notera att jordbruksministern delar min uppfattning att man bör se över taxesättningen. Jag hoppas att den då skall få en sådan inriktning att vi skall kunna bevara ifrågavarande service som vi så väl behöver i glesbygden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder mot försurning av mark och sjöar

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Georg Petterssons* (c) den 30 november anmälda fråga, 1978/79:202, och anförde:

Herr talman! Georg Pettersson har frågat mig om jag anser att det finns skäl att i anledning av nu kända förhållanden beträffande försurningen av mark och sjöar vidtaga extraordinära åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Försurningen av mark och vatten på grund av nedfall av sura svavelföreningar är i dag enligt min uppfattning ett av de allvarligaste miljöproblemen i vårt land. Problemen uppmärksammades i slutet av 1960-talet och har därefter successivt ökat i omfattning. Undersökningar visar att det i dag är mellan 10 000 och 20 000 sjöar i landet som drabbats mer eller mindre allvarligt av försurningen.

En rad åtgärder har vidtagits för att komma till rätta med problemen och därmed bryta försurningstrenden. Kraven på användning av lågsvavlig eldningsolja har gradvis skärpts, särskilt i de försurningskänsliga områdena i Syd- och Mellansverige. I dag omfattas ca tre fjärdedelar av den totala förbrukningen i landet av tjock eldningsolja av kravet på en svavelhalt på högst 1 %. Dessa åtgärder beräknas ha minskat svaveldioxidutsläppen med mer än 200 000 ton/år. Vidare pågår sedan 1977 en försöksverksamhet med kalkning av sjöar och vattendrag för att motverka försurning. Hittills har varje år anvisats 10 milj. kr. till statsbidrag för sådan verksamhet. Jag vill dessutom erinra om att riksdagens beslut hösten 1976 om åtgärder för att motverka de negativa effekterna av svavelutsläpp innebär att utsläppen skall reduceras ytterligare enligt en fastställd plan. I enlighet härmed prövas därför f. n. inom jordbruksdepartementet frågan om ytterligare begränsningar av svavelutsläpp från oljeeldning.

Jag vill i detta sammanhang också peka på svavelproblemens internationella aspekter. Undersökningar visar nämligen att mer än hälften av de sura svavelföreningar som faller ned över vårt land kommer från källor utanför våra gränser. För att våra åtgärder skall få full effekt erfordras således en

---

*Om åtgärder mot
försurning av mark
och sjöar*

minskning av svavelutsläppen i såväl Väst- som Östeuropa. Sverige har tagit upp svavelproblemen och den långväga transporten av luftföroreningar i flera olika internationella sammanhang. F. n. pågår intensiva förhandlingar inom FN:s ekonomiska kommission för Europa inför ett planerat ministermöte om miljöfrågor. De nordiska länderna har här tillsammans lagt fram förslag till en konvention om luftföroreningar inom vars ram en minskning av svavelutsläppen i Europa kan ske. Det är min förhoppning att vi skall vara framgångsrika i dessa förhandlingar så att en konvention snarast skall kunna undertecknas och leda till en minskning av svavelutsläppen. Det svenska förberedelsearbetet inför behandlingen av frågor rörande långväga transport av luftföroreningar i olika internationella organisationer samordnas av en särskild kommitté med parlamentariskt inslag.

Sammanfattningsvis vill jag sålunda framhålla att jag anser det viktigt att föra en mycket aktiv politik för att komma till rätta med svavelproblemen och försurningen. En rad åtgärder har redan vidtagits och hithörande frågor följs fortlöpande inom jordbruksdepartementet.

GEORG PETTERSSON (c):

Herr talman! Jag har ställt den här frågan utifrån den utgångspunkten att man redan nu har mycket stora undersökningar på gång i olika delar i vårt land, kanske främst i Värmlands, Kopparbergs, Örebro och Västmanlands län, som klart visar att försurningen ökat markant.

I Örebro län kunde man 1976 vid mycket noggranna undersökningar redovisa att 65 % av sjöarna var försurade eller hotade. År 1977 var det 80 %. Provtagningar nu 1978 visar att situationen ytterligare har förvärrats. Fiskenämnaderna säger i en sammanställning att det är endast slättsjöarna och ett fåtal vattendrag med kalkhaltig mark som kan förväntas överleva i ett längre perspektiv.

Dessa undersökningar är också mycket väl dokumenterade. Man har gjort mycket systematiska mätningar i vattnen och har klart dokumenterat att försurningen verkligen pågår. Det gäller alla fyra länen. Både länsstyrelserna och fiskenämnaderna i dessa län har också framhållit att man nu inte kan vänta längre med insättandet av betydligt kraftfullare motåtgärder än vad man har nu utan att det måste göras omgående.

Redan 1976 angavs i en proposition målsättningen för svavelutsläpp. Jordbruksministern har i svaret gett en ganska utförlig redogörelse för denna. Den målsättningen, som innebar att man skulle vara nere i 1950 års värden 1980, tycker jag i och för sig var riktig. Men jag tror att man i flera stora områden inte kan vänta på detta, utan det måste till ytterligare åtgärder redan nu.

Av svaret framgår att det utgår bidrag för försöksverksamheten att med kalkning av sjöar och vattendrag motverka försurning. Statsbidraget är 75 %, och sedan skall varje kommun eller område som söker bidrag täcka in resterande 25 %. Det innebär att man bara flyttar över frågan om pengar till kommuner och landsting och att trycket på dessa blir betydligt större.

Jag frågade efter extraordinära åtgärder. I jordbruksministerns svar finns

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Om åtgärder mot
försurning av mark
och sjöar*

ett avsnitt som tyder på att sådana kan väntas. Jag skulle därutöver vilja fråga vad det ligger i följande mening: "I enlighet härmed provas därför f. n. inom jordbruksdepartementet frågan om ytterligare begränsningar av svavelutsläpp från oljeeldning."

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! De uppgifter som Georg Pettersson lämnade i sitt anförande visar just att detta är ett mycket allvarligt problem och att, vilket har redovisats under senare tid, försurningen i de olika områdena har brett ut sig fortare än man hade anledning att förmoda för ett par år sedan. Därför delar jag hans uppfattning att det är tveksamt om man nu kan avvakta med ytterligare åtgärder tills den femåriga försöksperioden har slutförts och utvärderats.

Försöksverksamheten med kalkning av sjöar och vattendrag tillkom mot bakgrund av den utredning om försurningens omfattning som gjordes 1975–1976. Syftet med försöksverksamheten är att belysa de teknisk-ekonomiska problemen i samband med kalkning och att kartlägga de ekologiska effekterna i miljön av spridning av stora mängder kalk. Försöksverksamheten avsågs att pågå under en femårsperiod. Jag är medveten om att nuvarande anslag till kalkning långt ifrån är tillräckligt för att möjliggöra kalkning av alla de sjöar och vattendrag som är i behov av sådana åtgärder. Men jag vill framhålla att man med bidrag från kalkningsanslaget ändå har kunnat rädda ett flertal från fiske- och naturvårdssynpunkt mycket värdefulla vatten.

GEORG PETTERSSON (c):

Herr talman! Det är mycket positivt, tycker jag, att jordbruksministern är klar över att man inte kan vänta utan snabbt måste sätta in åtgärder. Jag hoppas att vi i den kommande budgeten får se ett uttryck för denna inställning, så att vi kan öka insatserna. Länsstyrelserna i de fyra län som jag nämnde anger att kostnaderna för kalkning bara i dessa län uppgår till ca 300 milj. kr., så det är viktigt att vi får ökade statsbidrag till detta ändamål.

När det gäller undersökningarna vill jag framhålla att det är oerhört viktigt att vi får en regional förstärkning av duktigt folk som håller på med det arbetet. I dag går den personalen till större delen över AMS. Detta bör komma till uttryck på det sättet att vi får ordinarie tjänster på regional nivå för den här verksamheten.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Det kanske ändå bör understrykas att det är fråga om en försöksverksamhet. Hittills har man inte funnit några negativa effekter i miljön som följd av kalkningen, men vissa frågetecken kvarstår, framför allt när det gäller effekterna på lång sikt. Bl. a. innehåller vissa kalksorter mindre mängder fosfor och tungmetaller. Det är enligt min uppfattning mycket angeläget att vi snarast sammanställer befintligt underlagsmaterial beträffande i första hand försurningens omfattning och effekterna av de hittills

genomförda kalkningsåtgärderna. Kontakt med berörda myndigheter hålls i detta avseende fortlöpande från jordbruksdepartementets sida.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om omorganisationen av försvarsmaktens centrala staber

Försvarsministern LARS DE GEER erhöll ordet för att besvara *Olle Göransson* (s) den 27 november anmälda fråga, 1978/79:181, och anförde:

Olle Göransson har frågat mig om det är riktigt att enbart den civila personalen skall minskas i samband med förestående omorganisation av försvarsmaktens centrala staber.

Svaret är nej, men jag vill gärna kommentera detta närmare. Först vill jag erinra om att riksdagsbeslutet om försvarets centrala ledning innebär att en personalminskning om ca 500 anställda vid de centrala staberna skall eftersträvas samt att härvid ca 100 anställda med sina uppgifter skall föras över till andra myndigheter.

Regeringen har mot bakgrund av riksdagsbeslutet uppdragit åt överbefälhavaren att i samverkan med försvarets rationaliseringsinstitut senast den 1 juni 1979 lämna förslag till organisation av bl. a. de centrala staberna. Därvid skall särskilt de prioriteringar som legat till grund för organisationsförslagen anges och förslagets konsekvenser för verksamhetens kvalitet belysas. Personalsammansättningen vid de centrala staberna och konsekvenserna för olika kategorier av personal kommer således att redovisas.

Enligt vad jag har inhämtat hos överbefälhavaren föreligger ännu inte något sammanvägt organisationsförslag.

Jag vill emellertid framhålla följande. I propositionen om försvarsmaktens centrala ledning finns inte utsagt att den eftersträlvade personalminskningen enbart skall avse civil personal. I försvarsmaktens ledningsutredning, som legat till grund för propositionen, framhålls däremot att bristen på militär personal i utbildningsorganisationen, dvs. på de lokala förbanden, länge orsakat försvarsmakten bekymmer, varför en strävan måste vara att öka den del av den militära personalen som utnyttjas för utbildningsuppgifter. Enligt min uppfattning kan detta inte ske utan att den militära personalen minskas i de centrala staberna. Utredningen framhöll att det är önskvärt att militär personal används i stabsorganisationen endast för de befattningar där det är nödvändigt med hänsyn till kraven på kompetens och till uppgifterna i krigsorganisationen. Jag delar denna uppfattning.

OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret. Det här svaret har ett helt annat innehåll än de olika tidningsuppgifter som förekommit om hur bantningen av de centrala staberna skall ske, och det hälsar jag med tillfredsställelse.

Mycket riktigt tar försvarsministern i sitt svar – där han även pekar på vad

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Om omorganisa-
tionen av försvars-
maktens centrala
staber*

*Om omorganisa-
tionen av försvars-
maktens centrala
stab*

utredningen har sagt i frågan – upp det förhållandet att det här är ett lämpligt tillfälle att fylla på de vakanser som finns i utbildningsorganisationen genom en bantning av de centrala staberna. Min förhoppning, efter det att den här frågan har ställts, är att de som nu har att handlägga och verkställa förslaget till bantning kommer att ha lyssnat till det svar som försvarsministern gett.

Jag skulle dock vilja ställa en kompletterande fråga till försvarsministern på en punkt, nämligen när det gäller försvarsstabens personalvårdsbyrå, som enligt samma uppgifter som jag tidigare återopat skall nästan halveras, i förhållande till nu. Vad jag förstår kommer detta framför allt att drabba de värnpliktigas sociala förhållanden. Det kommer att innebära att möjligheten att administrera Värnplikts-Nytt, värnpliktskonferensen, den värnpliktiga arbetsgruppen, de värnpliktigas förslagsverksamhet, medinflytande, utbildning av personalvårdsassistenter och skyddsassistenter, fritidsfrågor och biblioteksverksamhet – sådant som i dag åvilar personalvårdsbyrån – kommer att starkt minska. Kanske kommer den verksamheten helt att upphöra som en sammanhållen resurs.

Min fråga till försvarsministern på det här området är om statsrådet anser att de värnpliktsociala förhållandena eller frågorna har någon betydelse för att öka de värnpliktigas motivation för att tillgodogöra sig utbildningen. Det skulle vara klarläggande om försvarsministern ville uttala sin uppfattning i denna fråga. Själv har jag den allra största både respekt för och tro på att ju mer vi kan göra för de värnpliktiga ute på förbanden, desto större möjligheter finns det att de värnpliktiga känner att försvaret är en hela folkets angelägenhet.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Jag håller med Olle Göransson om att det har stor betydelse att personalvårdsbyrån fungerar och att de värnpliktigas sociala förhållanden blir omhändertagna i erforderlig omfattning.

När det däremot gäller Olle Göranssons fråga är jag faktiskt förhindrad att svara, eftersom jag inte har fått något förslag om hur personalvårdsbyrån skall vara organiserad – och inte kommer att få det förrän omkring den 1 juni, alltså om ett halvår. Men i principfrågan, att byrån har stor betydelse, håller jag med frågeställaren.

Jag vill också påpeka att det har förekommit vissa uppgifter om att denna personalvårdsbyrå – i den organisation som kommer att föreslås – med nödvändighet måste ha en militär chef. De uppgifterna, som inte repeterades av Olle Göransson, är inte riktiga. Det står uttryckligen föreskrivet att chefen kan vara civil eller militär.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om länskort för kollektivtrafik

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Leif Zetterbergs* (c) den 23 november anmälda fråga, 1978/79:177, och anförde:

Herr talman! Leif Zetterberg har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att underlätta ett samordnande av buss- och tågtrafiken inom ramen för ett länskortssystem.

I propositionen 1977/78:92 om åtgärder för att förbättra lokal och regional kollektiv persontrafik framhölls de svårigheter som är förenade med att generellt definiera sådana tågkategorier som SJ bör upplåta åt länshuvudmännens resenärer och att lägga fast regler för huvudmännens ersättning till SJ. Dessa frågor förutsattes i propositionen i första hand bli lösta genom förhandlingar och avtal mellan SJ och resp. huvudman. Departementschefen förklarade sig beredd att ta upp frågan till förnyad prövning därest behov skulle uppstå av mera fastlagda riktlinjer för hur ersättningen till SJ bör regleras.

Lagen om huvudmannaskap för viss kollektiv trafik trädde i kraft den 1 juli 1978. Därefter har man i de olika länen tre, och i vissa fall fem, år på sig att bilda huvudmän. Det är enligt min mening för tidigt att redan nu uttala sig om behovet av mera fastlagda riktlinjer för hur ersättningen till SJ för tågtrafik skall lösas. I enlighet med riksdagens uttalande i frågan sker en uppföljning inom kommunikationsdepartementet. Om behov av mera fastlagda riktlinjer kommer att uppstå är jag beredd att överväga den frågan.

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, som emellertid inte alls är tillfredsställande för oss som bor i Uppsala län.

Den kollektiva trafiken har en mycket viktig uppgift att fylla för trafikförsörjningen. I Uppsala län har vi som ett av de första länen i landet utnyttjat möjligheten att sammanföra huvudmannaskapet för den landsvägsbundna trafiken. Fr. o. m. den 1 november har vi ett bolag som heter Upplands Lokaltrafik AB.

Den samordning som nu skett av busstrafiken har gjort att denna nu ökat med 35 %. Tätare turer har införts och nya linjer öppnats. Totalt kommer bolaget att omsätta ca 40 miljoner med ett beräknat underskott på ca 12 miljoner. Detta är mycket marginella kostnader för samhället i jämförelse med vad trafikolyckorna i Uppsala län beräknas kosta. De materiella kostnaderna uppgår till ca 25 miljoner, och kostnaderna för sjukvård till ca 85 miljoner. Om man alltså med en utökad busstrafik kan minska olycksfallsfrekvensen med 10 %, skulle inte någon nettokostnad alls uppstå för samhället.

Nu innebär inte Upplands Lokaltrafik AB bara glädje för länsinnevärnarna. SJ:s negativa inställning till samordning av såväl den spårbundna som den landsvägsbundna trafiken är smolk i glädjebägaren.

*Om länskort för
kollektivtrafik*

I den proposition som låg till grund för riksdagsbeslutet angående regionala huvudmannaskap och statsbidrag till den kollektiva persontrafiken uttalade föredragande statsrådet: "Med hänsyn till att järnvägstrafiken i en del län spelar en betydande roll i den regionala och lokala trafikförsörjningen är det --- angeläget att också sådan trafik --- kan infogas i de regionala rabattsystemen." Denna fråga skulle i första hand regleras genom avtal mellan SJ och resp. läns huvudman.

I Uppsala län har det varit omöjligt att få ett sådant avtal till stånd. SJ har ställt orimliga krav på huvudmannen. Anser statsrådet att det är rimligt att huvudmannen skall betala mer för de resenärer som skulle komma att åka med ett länskort än vad dessa resenärer i dag får betala för ett månads-kort?

Pendlingen med tåg från såväl Uppsala som Enköping och Tierp är betydande. Genom en förbättrad kollektivtrafikservice till ett pris som motsvarar länskortet skulle resandeströmmen kunna öka betydligt. Anser statsrådet att detta är en riktig och nödvändig utveckling? I så fall: Vad ämnar statsrådet göra för att uttalandena i proposition 1977/78:92 skall kunna förverkligas? I Uppsala län väntar vi med spänning på statsrådets svar, allra helst vi som i dag får betala ett dyrt månadskort för att pendla med tåg.

Håbo kommun och Bålsta tätort har en speciell situation när det gäller tågpendlingen. Järnvägsstationen i Bålsta är nedlagd. Nu finns det starka krav från kommunen på att tågen åter skall stanna i Bålsta. Enligt min mening skulle ett återutnyttjande av Bålsta järnvägsstation och en samordning av buss- och tågtrafiken kunna innebära att pendeltågtrafiken mellan Västerås-Enköping-Bålsta och Stockholm skulle kunna byggas ut till entimmespendel, precis som i dag gäller för Uppsala. Är statsrådet beredd att medverka till att detta kan ske?

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Frågan gällde länskort för kollektivtrafik.

Det är vanskligt att lägga fast centrala riktlinjer för hur huvudmännens ersättning till SJ skall beräknas, eftersom förhållandena och därmed förutsättningarna är mycket olika från fall till fall. I vissa fall, som i Stockholmsregionen, kan det bli fråga om att huvudmannen efterfrågar ett helt trafiksystem med hela och för ändamålet speciellt utformade tåg. I andra fall kan det bli fråga om att huvudmannen önskar köpa vissa platser i ett redan befintligt tåg. I några fall har SJ och huvudman träffat avtal om inordnande av tågtrafik i huvudmannens trafik- och taxisystem.

Men de hittillsvarande erfarenheterna är inte entydiga, vilket bl. a. beror på att så kort tid förflutit sedan reformen om huvudmannaskapet trädde i kraft. När fler huvudmän bildats och förhandlingarna på allvar kommit i gång ute i landet torde behovet av mera fastlagda riktlinjer kunna bedömas bättre.

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Vi kan redan nu konstatera att förhandlingarna inte har gått i lås som det var tänkt enligt de principiella uttalandena i propositionen. Anser

statsrådet att det är rimligt att Upplands Lokaltrafik AB skall behöva upprätta en busslinje som går parallellt med tågtrafiken för att resenärerna från Knivsta skall kunna ta sig till Uppsala? Borde inte tågförbindelsen ha kunnat utnyttjas i detta sammanhang?

Vad gör departementet för att följa upp de principiella uttalandena vid reformens genomförande? Här krävs skyndsamma åtgärder från departementet.

Huvudmannaskapsfrågan i Uppsala är löst. Länskort är infört. Men någon samordning mellan buss- och tågtrafik har inte skett.

Jag kräver att statsrådet vidtar åtgärder och att vi inför kammaren får redovisat vilka åtgärder som vidtas för att följa upp reformen. Det går inte att hänvisa till Stockholmsfallet när det gäller länstrafiken i Uppsala län.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Det finns ännu bara fyra huvudmän bildade i landet. Vi följer frågan i departementet, som jag sade i mitt svar, men ännu är det för tidigt att göra några ytterligare uttalanden om mer fastlagda riktlinjer.

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Anser statsrådet då att det är rimligt att huvudmannen skall behöva betala mer för de resenärer som ämnar åka med tåg än vad man i dag betalar med månadskort på tåget? Det kan inte vara detta som var meningen med riksdagens principuttalande i våras.

Jag vill också upprepa min fråga: Vad ämnar statsrådet göra för att tåget skall kunna stanna i Bålsta? Dagligen pendlar 2 500 människor till Stockholm. Vore det inte rimligt att en del av dessa skulle kunna utnyttja tågförbindelsen?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om breddning av trånga vägportar

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Karl-Eric Norrbys* (c) den 29 november anmälda fråga, 1978/79:195, och anförde:

Herr talman! Karl-Eric Norrby har i sin fråga angett att för jordbrukare, som har sina ägor så belägna att de måste passera väg eller järnväg, orsakar de trånga vägportarna stora problem. En ombyggnad av dessa vägportar är därför mycket angelägen. Mot denna bakgrund har Karl-Eric Norrby frågat mig om jag ämnar ta några särskilda initiativ för att lösa dessa problem.

Nuvarande projekteringsanvisningar innebär att vägportar för körtrafik normalt inte utförs smalare än 5 meter och lägre än 4,7 meter. Vid utarbetande av vägarbetsplaner utformas eventuella körportar i nära samråd mellan vägverket och berörda intressenter.

Vad avser äldre vägportar på det allmänna vägnätet prövas angelägenheten

av ombyggnad av dessa i samband med upprättandet av flerårsplanerna för vägbyggandet. Som bekant är denna planering i stor utsträckning decentraliserad genom att det framför allt är kommuner och länsstyrelser som avgör vilka vägätgärder som är mest angelägna. För länsvägnätet gäller dessutom att länsstyrelserna fastställer flerårsplan.

Vidare kan statsbidrag beviljas av länsstyrelserna till ombyggnad av äldre vägportar på det enskilda vägnätet. Även här prövas angelägenheten av sådana ombyggnader i förhållande till andra vägätgärder.

Mot bakgrund av att ombyggnad av vägportar redan nu prövas vid planeringen av såväl allmänna som enskilda vägar anser jag inte att några särskilda initiativ behöver vidtas för att lösa de av Karl-Eric Norrby angivna problemen.

KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Inledningsvis vill jag konstatera att det här problemet är mycket större än vad jag har tagit upp i min fråga till kommunikationsministern. Jag har här en uppgift om att antalet vägportar under järnväg här i Sverige uppgår till 545, och då är inte de vägportar med som finns utefter de enskilda vägarna.

Även om inte alla dessa vägportar är sådana att de behöver byggas om står det ändå klart att problemet berör många fler trafikanter än jordbrukarna. Får jag också kommentera frågan i övrigt vill jag säga att det inte bara är bredden på en vägport som kan hindra genomfart – det kan många gånger också vara vägportens höjd. Bussar, virkesbilar och andra lastfordon med hög last berörs givetvis också av svårigheterna att passera trånga vägportar.

Jag har dock, herr talman, valt att begränsa frågan till att gälla jordbrukarna, som i sin yrkesutövning drabbas särskilt hårt genom att traktorer och skördetröskor är relativt långsamtgående fordon, varför det tar mycket lång tid för dem att göra kringkörningar på framkomliga vägar. Det finns exempel på jordbrukare som måste tillbringa timmar på landsvägen för att komma till och från den åker som är belägen på "fel" sida om en järnväg.

Var och en förstår de problem som detta förorsakar, särskilt i skördetider, då det hänger på timmar om skörden skall kunna bärgas eller kanske bli förstörd. Därför borde man verkligen göra ansträngningar för att eliminera de här flaskhalsarna.

En annan viktig aspekt i det här sammanhanget är den sysselsättnings-effekt som åtgärder på det här området för med sig. Här kan med fördel byggnadsarbetare sysselsättas, något som borde vara betydelsefullt nu när arbetsläget för den gruppen är bekymmersamt. Detta är alltså ytterligare en positiv effekt och ett skäl för kraftfulla åtgärder.

Nu säger kommunikationsministern i svaret på min fråga att problemet så att säga ligger utanför vad hon har möjlighet att påverka, då det är kommuner och länsstyrelser som avgör vilka vägätgärder som är mest angelägna. Låt mig göra den kommentaren att anslagen ändå i högsta grad påverkar vägplanerna. Anslagens storlek avgör vilka möjligheter som finns att utföra behövliga vägbyggen eller ombyggnader av vägportar.

I Värmlands län, som jag kommer ifrån, har vi många broar med dålig bärkraft, och därför har man fått satsa mycket pengar på att bygga om dem. Det har tagit hårt på väganlagen.

Med hänvisning till vad jag har sagt om sysselsättningsläget vill jag ställa en följdfråga till kommunikationsministern: Motiverar inte arbetsmarknadsläget kraftigare åtgärder än vad som förutskickas i det svar jag har erhållit?

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Regeringen utfärdar som regel direktiv inför upprättandet av flerårs- och fördelningsplanerna för väg- och gatubygget. I de direktiv som utfärdades i februari i år har angivits att åtgärder som kan antas höja trafiksäkerheten skall ges hög prioritet. Andra åtgärder som har framhållits som angelägna är åtgärder som förbättrar den kollektiva trafikstandarden och åtgärder på det mindre och medelstora vägnätet som underlättar jord- och skogsbrukets och det övriga näringslivets transporter.

Dessa generella direktiv hindrar således inte kommuner och länsstyrelser från att i det enskilda fallet planera in ombyggnad av en vägport, om detta anses mer angeläget än andra vägåtgärder. Tvärtom har ju i direktiven framhållits angelägenheten av att underlätta för bl. a. jordbrukets transporter.

Som jag angav i mitt svar är vägplaneringen i dag i stor utsträckning decentraliserad. Det är enligt min mening nödvändigt, eftersom det är kommuner och länsmyndigheter som bäst känner till de brister som finns på vägnätet och som också kan välja de konkreta åtgärder som krävs för att komma till rätta med bristerna. Det skulle innebära en olycklig centralisering av planeringsverksamheten, om regeringen gick in och beslutade i sådana frågor.

KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag delar till fullo kommunikationsministerns åsikt att handläggningen bör vara decentraliserad när det gäller att prioritera åtgärder på vägbyggnadsområdet. Där tror jag inte att uppfattningarna skiljer sig åt någonting alls. I det kompletterande svar som jag har fått vill jag emellertid tolka in en större förståelse för det problem jag har aktualiserat, och jag förutsätter att när det kommer propåer om ökade anslag för att möjliggöra ombyggnad av vägportar så skall vi också kunna vänta ytterligare medel för det ändamålet.

Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Jag vill bara komplettera med att närmare en miljard kronor har satsats under år 1978 på sysselsättningsfrämjande vägbyggnadsåtgärder.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Proposition
1978/79:68 till skatteutskottet

§ 11 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1978/79:108

§ 12 Särskilt statsbidrag till kommuner och landstingskommuner

Föredrogs finansutskottets betänkande 1978/79:8 med anledning av propositionen 1978/79:26 om ett särskilt statsbidrag till kommuner och landstingskommuner under år 1979 jämte motion.

I propositionen 1978/79:26 hade regeringen (budgetdepartementet) föreslagit riksdagen att till Särskilt statsbidrag till kommuner och landstingskommuner under år 1979 på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 490 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

"I propositionen redovisas en överenskommelse mellan regeringen å ena sidan och Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet å andra sidan. I överenskommelsen behandlas dels den kommunala volymutvecklingen åren 1979 och 1980, dels de finansiella förutsättningarna för kommuner och landstingskommuner år 1979.

För att begränsa den kommunala expansionen har parterna enats om att riktpunkten för den kommunala konsumtionens volymökning bör vara 3 % per år under åren 1979 och 1980. Parterna är också ense om att inom de angivna ramarna bör utbyggnaden av barnomsorg, äldreomsorg och långtidssjukvård prioriteras. Utrymmet för utbyggnad av andra kommunala verksamheter är mycket begränsat.

Överenskommelsen innebär att staten tillskjuter ett särskilt bidrag till kommuner och landstingskommuner för år 1979. Bidraget utformas så att det får skatteutjämnande effekt och motsvarar en höjning av den garanterade skattekraften med två procentenheter av medelskattekraften. Det särskilda bidraget utgår med lägst 90 kr. per invånare till Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner och med lägst 45 kr. per invånare till övriga kommuner och till samtliga landstingskommuner. Det sammanlagda bidragsbeloppet beräknas till ca 980 milj. kr. Samtidigt har utrymmet för extra skatteutjämningsbidrag för år 1979 vidgats med ca 20 milj. kr. jämfört med innevarande år.

Det nya bidraget ersätter det generella bidrag till kommuner och landstingskommuner om 720 milj. kr. som utgår under år 1978. Dessutom bortfaller det särskilda bidrag om 122 milj. kr. som har utgått årligen sedan år

1973.

Styrelserna för Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet åtar sig genom överenskommelsen att rekommendera kommunerna resp. landstingskommunerna att inte höja skattesatserna för år 1979.”

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:39 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade att utöver de i propositionen 1978/79:26 begärda medlen anvisa ytterligare 1 000 milj. kr. som särskilt statsbidrag till kommuner och landstingskommuner under 1979 i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:26 och med avslag på motionen 1978/79:39 till Särskilt statsbidrag till kommuner och landstingskommuner under år 1979 på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 490 000 000 kr.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Ett särskilt statsbidrag till kommuner och landsting – varom detta betänkande handlar – bör kunna anses välbehövligt. Budgetbehandlingen i kommuner och landsting har ånyo blottat problemet att klara nödvändig service utan stora skattehöjningar. Stigande kommunalskatter och brister i den kommunala servicen är ett allvarligt problem, som särskilt hårt drabbar arbetarklassen. Men ett särskilt statsbidrag bör vara sådant att det lättar det ekonomiska trycket på den kommunala ekonomin. Det kan man tyvärr inte säga att det i propositionen 26 föreslagna bidraget gör.

I vpk-motionen 39 har vi påtalat att det särskilda statsbidraget endast får symboliskt värde och inte lättar det ekonomiska trycket på kommuner och landsting. Finansutskottet noterar detta såsom något som motionärerna hävdar men avstår från att föra något resonemang i frågan.

Låt mig därför peka på de faktiska omständigheter som leder till slutsatsen att det särskilda statsbidraget endast får symboliskt värde. I propositionen föreslås ett sammanlagt bidragsbelopp på 980 milj. kr. samt 20 milj. kr. i extra skatteutjämningsbidrag, tillsammans 1 miljard kronor. Samtidigt skall dock det nya bidraget ersätta det generella bidrag på 720 milj. kr. som utgår under 1978, och dessutom bortfaller det särskilda bidrag på 122 milj. kr. som utgätt årligen sedan 1973. Då blir det faktiskt inte mycket kvar såsom särskilt bidrag, dvs. såsom nya pengar till kommuner och landsting. Jämfört med vad som nu utgår blir det ett mycket blygsamt tillskott.

Likväl föreskrivs att kommuner och landsting såsom motprestation skall avstå från skattehöjningar för 1979, vilket de preliminära sammanställningarna visar inte har varit möjligt. Riktighet för den kommunala konsumtionens volymökning anges till 3 % per år under åren 1979 och 1980. Inom dessa ramar skall utbyggnaden av barnomsorg, äldreomsorg och långtidssjukvård prioriteras. Med kännedom om de allvarliga bristerna på dessa områden kan

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

*Särskilt statsbidrag
till kommuner och
landstingskom-
muner*

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Särskilt statsbidrag
till kommuner och
landstingskom-
muner*

man förstå budgetministerns konstaterande att utrymmet för utbyggnad av andra kommunala verksamheter är mycket begränsat. Sanningen är väl närmast den att det angivna utrymmet inte ens räcker till för att bygga bort de allvarligaste bristerna inom de prioriterade områdena.

Den åtstramning mot kommuner och landsting som härigenom kommer till uttryck leder till reformstopp på andra områden. Detta är allvarligt med tanke på de många angelägna behov som föreligger. Till bilden hör också att den kapitalistiska krisen har lett till att många kommuner påtagit sig kostnadskrävande uppgifter för att motverka den stora ungdomsarbetslösheten.

Budgetministern åberopar i propositionen den överenskommelse som träffats mellan regeringen och kommunförbunden. Denna överenskommelse har samma svaghet som tidigare sådana. Den tillför inte kommuner och landsting de nödvändiga resurserna. Den dämmer upp behov som senare kommer att utgöra ett kraftigt tryck uppåt på skatterna.

I kommunalekonomiska utredningen vädrades tanken på kommunalt skattetak. Utredningen avvisade dock en sådan metod. Däremot förordade majoriteten överenskommelser av fastare form mellan regeringen och kommunförbunden. Vi tror inte heller på den metoden. Det förefaller som om man är på väg att tillämpa en form som liknar ett skattetak. Beteckningen är inte det avgörande. Avgörande är att de metoder som kommer till användning inte tillför kommuner och landsting de nödvändiga resurserna för att klara angelägna serviceuppgifter och hålla tillbaka skattehöjningarna.

På längre sikt är det nödvändigt med en omläggning av skattesystemet till en enhetlig progressiv skatt för stat och kommun, såsom vpk föreslagit, om man skall komma till rätta med skatteproblemet. Men redan nu är det absolut nödvändigt att kommuner och landsting tillförs ökade resurser från staten för att kunna klara sina uppgifter utan kraftiga skattehöjningar.

Genom att staten ger med den ena handen och tar tillbaka med den andra, som nu är fallet, finns knappast täckning för propositionens rubrik om ett särskilt statsbidrag till kommuner och landstingskommuner under år 1979. Det hade varit riktigare att tala om utbyte av nu utgående bidrag mot ett nytt.

Finansutskottet noterar att den kommunala konsumtionen dragits ner något i förhållande till planerna. Denna utveckling finner utskottet tillfredsställande. Om utskottet finner det tillfredsställande, så är det inte säkert att de som efterfrågar barnomsorg, sjukvård, bättre kollektivtrafik osv. är lika tillfredsställda. Det hade varit rimligare om utskottet skrivit att nu måste statsbidragsgivningen öka så att det inte uppstår allvarliga sociala konsekvenser i kommunerna. Utskottet finner det föreslagna bidragssystemet lämpligt – och anser tydligen också att bidragets storlek är tillräckligt. Utskottet kan inte instämma i vpk-motionens synpunkter, heter det. Det kan då vara av intresse att utskottets företrädare deklarerar om den extra miljard som vpk föreslagit anses obehövlig för att kommuner och landsting skall klara de mest angelägna uppgifterna. Vi anser att ett sådant behov föreligger. Såväl för att klara akuta behov inom de prioriterade områdena som för att

klara de mest angelägna behoven inom andra områden, bl. a. de nya uppgifterna för att bekämpa ungdomsarbetslösheten, är det nödvändigt med en extra förstärkning.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till motion nr 39.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Först något om bakgrunden till de kommunalekonomiska problemen. Under det glada 1960-talet var det roligt att vara kommunaltalman. Den jämna, stadiga ekonomiska tillväxten räckte till en ökning av både den privata och den kommunala konsumtionen.

Under de gångna åren av 1970-talet har läget varit ett annat. För att försöka hålla kommunalskatten inom rimliga gränser har regeringen och kommunförbunden vid olika tillfällen träffat överenskommelser om ökat statsbidrag, mot att kommunerna och landstingen begränsade ökningen av den kommunala utdebiteringen.

Den första överenskommelsen gjordes 1972 och medförde att kommunal- och landstingsskatten 1973 och 1974 ökade blott 24 öre totalt under de två åren. Invånarna tycktes nöjda därmed, och ingen klagade på att den kommunala servicetakten dämpades. Detta motsäger vad Nils Berndtson nyss sade, att människorna nu skulle klaga över att den kommunala servicen inte byggs ut tillräckligt snabbt.

År 1975 fanns inget avtal, och då höjdes skatten med inte mindre än 1:56.

Denna oroväckande utveckling fortsatte 1978, då skatten trots ett generellt statsbidrag på 720 miljoner, som Nils Berndtson nyss nämnde, höjdes med 1:83. Som bekant var det den stora satsningen på barnomsorg, äldre- och långtidsvård som fått kostnaderna att skjuta i höjden.

Alla torde vara ense om att vi nu måste dämpa den kommunala expansionen. Parterna har överenskommit att volymökningen för 1979 och 1980 bör vara 3 % per år mot tidigare 4-5 %. I gengäld bidrar staten för år 1979 med en miljard.

Det som vpk nu kritiserar är att man samtidigt slopar tidigare statsbidrag om 720 miljoner plus 122 miljoner. Vpk vill dessutom plussa på ytterligare 1 miljard.

Jag vill då erinra om att slopandet av återstående 2 % av den allmänna arbetsgivaravgiften från den 1 juli innevarande år medförde betydande lättnader för kommuner och landsting, närmare bestämt 325 milj. kr. för 1978 och 700 milj. kr. för 1979. Dessutom får 45 kommuner för 1979 ett extra skatteutjämningsbidrag på 115 miljoner.

Men hur blir då skatteutvecklingen för 1979? Nils Berndtson angav att det inte går att hålla oförändrad skatt. Det är riktigt. Sammanlagt beräknas den kommunala beskattningen under 1979 öka med ungefär 30 öre jämnt fördelat på landsting och primärkommuner.

Den miljard som vpk begär i motionen skulle självfallet vara till nytta för kommunerna. Det är vi nog alla ense om. Men detta skulle samtidigt innebära en överbudspolitik i ansvarslöshetens tecken. Finansutskottet har således

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Särskilt statsbidrag
till kommuner och
landstingskom-
muner*

Torsdagen den
7 december 1978

*Särskilt statsbidrag
till kommuner och
landstingskom-
muner*

enhälligt avstyrkt motionen.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till finansutskottets hemställan.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Vad Knut Wachtmeister glömde att säga, när han talade om den aktuella kommunala utdebiteringen, var att denna redan är uppe i 29 kr. Det är naturligtvis angeläget att de kommunala skattehöjningarna stoppas. Finansutskottet tror tydligen att det kan ske genom överenskommelser om åtstramningar för kommuner och landsting. Men vi tror att det endast kan ske genom att statsbidragen till kommuner och landsting kraftigt ökas. Däri ligger väl den avgörande skillnaden i våra synsätt.

Finansutskottets metod leder till försämrade sociala service; vår metod leder till att en utbyggnad av den sociala servicen kan vara möjlig utan skattehöjningar.

F. ö. kommer riksdagen inom kort att ta ställning till ett vpk-förslag om särskilda åtgärder för de speciellt skattetyngda kommunerna. I annat sammanhang har vi nämligen begärt att skattebetalarna i kommuner vilkas utdebitering överstiger 29 kr., dvs. genomsnittet, skall erhålla statlig skattekompensation för belopp som överstiger 29 kr.

Knut Wachtmeister säger att under det glada 1960-talet var det lätt att vara kommunalman. Men 1960-talet, Knut Wachtmeister, var inte gladare än att vi fortfarande har en rad allvarliga eftersläpningar på angelägna sociala områden. Knut Wachtmeister har inte hört människor klaga över servicen, men det har jag gjort. Jag anser att finansutskottet borde öppna sitt öra och lyssna till de människor som står i en hopplös kö, exempelvis för att få barnomsorgen löst, och till de människor som står i en lång kö för att få sjukvård och liknande service som kommuner och landsting har att svara för.

Det handlar inte vare sig om överbud eller om ansvarslöshet när vpk kräver ytterligare en miljard till kommuner och landsting. Det handlar om nödvändiga åtgärder för att vi någorlunda skall kunna säkra den sociala servicen utan skattehöjningar.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Självfallet är det ytterst oroande att kommunalskatten nu är uppe i över 29 kr. Enligt den kommunalekonomiska utredningen skulle man med samma tillväxttakt vara uppe i 35–36 kr. en bit in på 1980-talet.

Jag är av den bestämda uppfattningen att man inte löser problemen genom att ständigt öka statsbidragen, utan jag menar att man måste se till att man sparar inom den kommunala sektorn. Att vi moderater är uppmärksamma på det problemet torde kunna utläsas av vad som skrivits i den kommunalekonomiska utredningen.

Herr talman! Jag tycker det är närmast löjeväckande när vpk i sin motion kritiserar den gamla regeringen för att ha gett med den ena handen och tagit med den andra. Vpk syftar då på de 720 och 122 miljoner i statsbidrag som inte

längre utgår. Men vad har då vänsterpartiet kommunisterna själva gjort? Man gör i så fall precis likadant; man ger med den ena handen och tar med den andra. I vpk:s partimotion med anledning av propositionen 50 om inriktningen av den ekonomiska politiken yrkas på åtgärder som skulle medföra skattebortfall för kommuner och landsting med mellan 500 och 600 milj. kr., och där rök mer än den halva miljard som man vill plussa på. Därtill kommer effekterna på kommunernas ekonomi av vpk:s program för 100 000 nya jobb.

Jag citerar nu några av kraven i vpk:s motion nr 1 som väcktes i början av detta riksmöte:

2. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att ytterligare 20 000 barnstuge- och fritidshemsplatser skall byggas under budgetåret 1978/79 och att erforderliga statsbidrag härför utgår,

3. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att personaltätheten i daghemmen blir 1 personal på 4 barn,

4. att hos regeringen hemställa om åtgärder för 6 000 nya tjänster inom sjukvården,

5. att hos regeringen hemställa om åtgärder för 5 000 nya tjänster inom äldreomsorgen,

6. att hos regeringen hemställa om åtgärder för en förbättrad kollektivtrafik – såväl statlig som kommunal – av sådan omfattning att 12 000 ytterligare tjänster inrättas – – –.”

Herr talman! Hur stora kostnaderna för dessa föreslagna reformer skulle bli är svårt att beräkna, men under alla förhållanden blir de betydande. Jag skulle alltså vilja rekommendera Nils Berndtson att först sopa rent framför den egna dörren.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag är naturligtvis glad över att finansutskottets talesman läser in till protokollet vpk:s krav för att förbättra villkoren för de arbetande människorna, så slipper jag ta upp tid med det. Men när Knut Wachtmeister försöker säga att detta inte går ihop så glömmer han bort viktiga delar. När vi kräver ökade bidrag från staten till kommunerna är det bl. a. därför att staten har helt andra möjligheter till omprioriteringar än vad kommunerna har. Jag skall bara påminna Knut Wachtmeister om att staten har en tung post som heter militärutgifter som bör kunna sänkas till förmån för andra ändamål.

Sedan talar ytterligare skäl för en överföring av resurser från staten till kommunerna. Det mesta man har att svara för i den kommunala sektorn har ju beslutats av regering och riksdag. Det är inte heller så sällan som man här i riksdagen avvisar olika reformkrav med att säga, att de frågorna får kommuner och landsting lösa. Vi hade f. ö. så sent som i går en sådan frågeställning uppe till debatt.

Det går inte ihop att man ger kommuner och landsting ålägganden utan att ge dem nödvändiga resurser. Man kräver också att de skall dra ner taktiken i förhållande till redan uppgjorda planer.

Att moderaterna i kommunalekonomiska utredningen ville spara känner

Torsdagen den
7 december 1978

*Särskilt statsbidrag
till kommuner och
landstingskom-
muner*

jag mycket väl till. Jag vet också hur de ville spara och hur de ville att även de kommunala taxorna skulle höjas. Man ville så att säga vältra över mer på de svaga i samhället. Jag hoppas att inte hela finansutskottet står för det Knut Wachtmeister som moderat för fram här.

Jag tycker alltså det finns fullgoda skäl för att plussa på för kommuner och landsting. Jag kan inte acceptera denna filosofi, att kommunerna inte kan öka sin konsumtion i förhållande till den privata konsumtionen. Om vi begär att kommuner och landsting skall svara för mer och mer av kollektiv service måste också den sektorn få expandera mer. Svårare än så är det inte. Knut Wachtmeister hade tydligen inte räknat på vpk:s olika krav, men jag är övertygad om att om han sätter sig ner och räknar skall han finna att det också går ihop och att vi har anvisat var man kan ta resurser för att förbättra den sociala servicen.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 39 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 8 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 39 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 281

Nej – 12

§ 13 Föredrags

Finansutskottets betänkanden

1978/79:9 med anledning av propositionen 1978/79:45 om villkoren för lönsparande på vinstsparkonto

1978/79:11 med anledning av propositionen 1978/79:34 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236)

1978/79:12 med anledning av propositionen 1978/79:47 om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel jämte motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 14 Stöd till den omanska befrielse-rörelsen (PFLO) m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:12 med anledning av motion om stöd till den omanska befrielse-rörelsen (PFLO) m. m.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:362 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen beslutade anslå 5 000 000 kr. till den omanska befrielse-rörelsen PFLO,

2. att Sverige i FN borde verka för ett fördömande av de iranska, amerikanska och brittiska förbrytelserna mot det omanska folket.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:362.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag instämmer till fullo i utrikesutskottets skrivning på s. 2 i betänkandet, där man säger: "Utvecklingen i Oman är således inte oavhängig av den politiska situationen i de närmast omgivande arabiska länderna." Det är alldeles riktigt och precis vad det hela handlar om. Det är också vad vi har framhållit i vår motion. Vad som händer i den södra delen av arabiska halvön är i högsta grad avhängigt av utvecklingen i Iran, i Rödahavsområdet i övrigt och i förlängningen också av vad som händer med oljefyndigheterna och oljetransporterna i detta område. Det är nämligen framför allt kampen om oljan som ligger bakom. Också i Oman finns det rika fyndigheter, och det var framför allt rädslan för att PFLO – som representerar nationella, folkliga intressen – skulle få inflytande och kontroll över dessa fyndigheter som låg bakom Irans intervention 1973. Bakom Iran står USA och Storbritannien – det är självklart. Storbritannien har gamla intressen i området, och det kan mot bakgrund av vad som nu händer i Iran vara på sin plats att erinra om att engelsmännen redan 1952 effektivt krossade den nationella oppositionen i Iran under ledning av premiärminister Mossadeq och återinsatte schahen, som har suttit kvar sedan dess. Vad det har betytt för folket i Iran är välkänt och behöver inte upprepas i det här sammanhanget. Storbritanniens roll har senare övertagits av USA, som har hjälpt till att bygga upp schahens armé, så att den skall kunna tjänstgöra som USA:s polis i området. Det var en sådan polisuppgift som effektuerades när PFLO drevs ut från Dhofar, vilket i stort sett var genomfört 1976. Utskottets beskrivning av sakhållandena är korrekt när det gäller detta avsnitt.

Detta betyder emellertid inte, som ju utskottet också framhåller, att PFLO på något sätt skulle vara utplånad. Det är inte heller riktigt att, som utskottet gör, beteckna PFLO som en exilorganisation. Tvärtom bedriver PFLO ett omfattande arbete inne i Oman, men PFLO har på grund av den iranska och inhemska repressionen tvingats att byta taktik. Då man inte i dagsläget har den militära kapaciteten att hålla befriade områden, måste man lita till gerillakrigsföring och liknande verksamhet. Man inriktar sig också på politiskt arbete över hela landet, framför allt i oljeområdet, där man organiserar

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Stöd till den
omanska befrielse-
rörelsen (PFLO)
m. m.*

Torsdagen den
7 december 1978

*Stöd till den
omanska befrielse-
rörelsen (PFLO)
m. m.*

arbetarna för att kämpa för fackliga och demokratiska rättigheter.

Det finns således all anledning att ge PFLO stöd. Det torde stå klart för alla att sultanatet har bestått och består endast tack vare den hjälp som Iran har bistått med. Om inte denna kommit till stånd med USA:s goda minne, skulle PFLO vid det här laget ha varit den lagliga regeringen i Oman. Om vi anser att PFLO står för en linje som innebär sociala framsteg för folket, en rättvis fördelning av inkomsterna från de inhemska naturrikedomarna, främst oljan, och framför allt nationell kontroll av den, borde vi inte ha några svårigheter att ge PFLO hjälp. Om det är så att folkrättsliga regler hindrar oss att i dagens läge ge direkt stöd, kan vi åtminstone på ett bättre och mera aktivt sätt utnyttja de möjligheter som finns att lämna indirekt hjälp. Jag tänker då på sådana initiativ som också utskottet talar om i betänkandet, nämligen ökat humanitärt bistånd och katastrofbistånd till Demokratiska folkrepubliken Yemen. Det är riktigt, som här sägs, att detta land har fått sådant bistånd, men att beteckna det som ett bistånd av avsevärd omfattning torde vara att ta till i överkant.

Demokratiska folkrepubliken Yemen är själv ett fattigt land och har, som utskottet framhåller, belastats ytterligare av flyktingar just från Oman, närmare bestämt från Dhofarområdet, varifrån de drivits ut med hjälp av de iranska trupperna. Om man således inte anser att man kan stödja PFLO direkt, kan man öka den indirekta hjälpen, och vi motsätter oss i vår motion på intet vis ett sådant förfaringsätt.

Jag vill med det anförda, herr talman, hemställa om bifall till följande yrkanden, som har utdelats till kammarens ledamöter: att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:362 beslutar

1. anslå 5 000 000 kr. till den omanska befrielse-rörelsen PFLO,
2. hos regeringen begära att Sverige i FN verkar för ett fördömande av de iranska, amerikanska och brittiska förbrytelse-erna mot det omanska folket.

ANNA-LISA NILSSON (c):

Herr talman! Sultanatet Oman är ett land i världen, där Sverige saknar permanent representation. Diplomatiska förbindelser mellan Sverige och Oman upprättades i mars 1974 genom sidoackreditering av Sveriges sändebud i Saudiarabien. Härav följer att de uppgifter vi har dels om det aktuella läget i Oman, dels om de senaste årens utveckling är mycket osäkra och bristfälliga.

Av allt att döma torde befrielse-rörelsen PFLO ej längre ha fotfäste i eller kontroll över något sammanhängande markområde i Oman utan ha sin bas förlagd till Sydyemen, varifrån rörelsen tidigare synes ha fått sitt huvudsakliga stöd.

Vpk-motionens yrkande om ett anslag på 5 milj. kr. till den omanska befrielse-rörelsen PFLO har utrikesutskottet avstyrkt, med hänsyn till den grundprincip som sedan 1969 tillämpas i vårt land när det gäller direkt stöd till befrielse-rörelser. Sådant stöd lämnas av Sverige endast som humanitärt bistånd och utbildningsstöd och utgår till sådana rörelser i södra Afrika som omfattas av rekommendationer från FN om sådant bistånd.

Denna regel utesluter dock inte att humanitära biståndsinsatser – som också Oswald Söderqvist framhöll – inom biståndsbudgetens ram kan göras även i andra länder, där det är befogat till följd av inbördeskrig eller katastrofer. Sålunda har våren 1976 ett anslag på 3 milj. kr. och våren 1977 ett anslag på 6 milj. kr. utgått som katastrofbistånd till Sydyemen. Dessutom har 1 milj. kr. anslagits till detta land genom enskild organisation.

Även det andra yrkandet i motionen 1977/78:362 har avstyrkts av utrikesutskottet. Med hänsyn till det jag sade i början av mitt anförande angående information från Oman anser sig utskottet sakna underlag för att föreslå att Sverige i FN bör verka för ett fördömande av bundsförvanter till sultanatet Oman för påstådda förbrytelser. Situationen i Oman har heller inte uppmärksamrats i FN sedan landet invaldes som medlem 1971.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utrikesutskottets hemställan i dess betänkande nr 12.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Som jag sade i mitt första anförande är det tydligt att Iran i detta fall och i det här aktuella området har uppträtt som polismakt för USA:s intressen. USA har under en lång följd av år sett till att schahens armé har fått moderna vapen i stora mängder. Man har effektivt hjälpt till att bygga upp och utbilda armén. Iran har expanderat över Persiska viken genom att lägga beslag på de mindre öar som ligger utanför sultanatet Oman och som behärskar inloppet till havsviken där. Sedan har Iran gått vidare in i Oman, när PFLO började få kontroll över större och större områden, och mer eller mindre krossat befrielse-rörelsen där 1976.

Som jag sade tidigare har man inom PFLO därför varit tvungen att byta taktik och har också, som jag påpekade, en omfattande verksamhet inne i Oman. Den har dock kanske tagit sig uttryck på ett annat sätt än tidigare, på grund av det hårda tryck som den har utsatts för.

Det märkliga med svensk utrikespolitik är ju att vi alltid kommer ut i sista hand för att stödja just nationella och folkliga befrielse-rörelser som strävar efter en social och demokratisk utveckling i sina resp. länder. Vårt agerande i sådana fall stöter alltid på patrull och anses inte särdeles hedervärt.

Jag noterar den positiva skrivningen om humanitärt bistånd, och jag vill upprepa vad jag sade tidigare, nämligen att det finns ingenting som hindrar Sverige från att öka det humanitära biståndet till Demokratiska folkrepubliken Yemen som har fått en hård belastning av flyktingströmmar från Dhofarområdet inne i Oman. Där borde man i vilket fall som helst kunna göra en insats. Det yrkandet har vi inte med i dag. Vi kan återkomma till det vid ett senare tillfälle.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Oswald Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan

Torsdagen den
7 december 1978

*Erkännande av
och bistånd till
Demokratiska
republiken Östra
Timor m. m.*

Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande vote-
ringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betän-
kandet nr 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Oswald Söderqvist under överlägg-
ningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja - 273

Nej - 12

§ 15 Erkännande av och bistånd till Demokratiska republiken Östra Timor m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:13 med anledning av
motioner om erkännande av och bistånd till Demokratiska republiken Östra
Timor m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:218 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att diplomatiska
förbindelser upprättades med regeringen i Demokratiska republiken Östra
Timor,

2. att riksdagen beslutade anvisa 5 000 000 kr. i humanitärt bistånd till
Demokratiska republiken Östra Timor, samt

1977/78:1016 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställdes
att riksdagen beslutade anhålla att regeringen skulle

1. framföra förslag i FN att FN:s sanktionssystem enligt FN-stadgan
skulle träda i funktion mot Indonesien om den indonesiska regeringen inte
ofördröjligen efterkom FN-resolutionerna och drog bort sina ockupations-
trupper från Öst-Timor,

2. erkänna Demokratiska republiken Östra Timor.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:218,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1016.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vår motion om erkännande av Demokratiska republiken Östra Timor och anslag till humanitärt bistånd till den har fått en aktualitet som ger motionen än större intresse än när vi skrev den.

Jag tänker då på omröstningen i FN i tisdags, där Sverige på nytt biträdde resolutionen som stöder befolkningen på Östra Timor i dess kamp mot ockupationsmakten Indonesien. Det är ett ställningstagande som är riktigt och som vi alla kan vara glada över. I bjärt motsats till det ställningstagandet står vårt agerande i ett annat och också aktuellt sammanhang, nämligen vår export av vapen till just ockupationsmakten Indonesien. Jag får ju svar här i kammaren om någon vecka på en interpellation till handelsministern i just den frågan, men jag tror inte att jag föregriper diskussionen; den är f. ö. redan i gång i alla massmedia.

Det har förekommit en del svävande uttalanden, bl. a. av utrikesministern i ett TV-program, om vilken status man skall tillerkänna Östra Timor. Uttrycket "omstritt område" användes i detta sammanhang. Faktum är ju att Östra Timor aldrig formellt har avvecklats som portugisisk koloni men att man har haft ett kort tillstånd av de facto-självständighet efter befrielse rörelsen Fretilins seger 1975. Denna självständighet upphörde, åtminstone till en del, i och med att den indonesiska ockupationen kom till stånd 1975, vilken ju har fördömts av FN, som jag nämnde tidigare.

Om man således stöder tanken på Östra Timors rätt till självbestämmande och om denna rätt trampas under fötterna av en ockupationsmakt, förefaller det något egendomligt att man samtidigt, med hänvisning till våra svenska bestämmelser om vapenexport, tillåter sådant till just denna samma ockupationsmakt. Om Indonesiens överhöghet inte erkänns, faller ju termen "inre oroligheter"; det är riktigt. Men är det inte i så fall en internationell konflikt som pågår? Och till ett land som är inblandat i en sådan är vapenexport inte tillåten enligt våra regler.

Det är svårt att komma ifrån slutsatsen att det har skett en uppmjukning av våra regler för vapenexport efter det att vi har fått borgerliga regeringar. När en representant för Fretilin, Ramos Horta, besökte Sverige hösten 1976 fick han enligt uppgift försäkringar av dåvarande utrikesministern Karin Söder att någon svensk vapenexport inte skulle ske till Indonesien. Vi vet ju att en sådan export kom i gång 1977.

Vad hände då vid årsskiftet 1976-1977 som gjorde att denna omsvängning kom till stånd? Det är en fråga som får tas upp ytterligare i samband med debatten om vapenexporten, men det är alldeles tydligt att Sverige här har intagit en tvetydig hållning. Vi röstar för FN-resolutioner om befolkningens i Östra Timor rätt till självständighet och fördömer ockupationen som Indonesien har genomfört. Men samtidigt exporterar vi vapen till Indonesien. Vi skickar handelsdelegationer – något som har varit aktuellt nu i veckan – med handelsministern i spetsen och företrädare för stora svenska industriföretag till Indonesien för att underhandla om utökad handel. Det är som vanligt Sveriges dubbla ansikte i utrikespolitiken, som vi har kunnat konstatera så många gånger tidigare. Vi går ut med moraliska fördömanden,

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Erkännande av
och bistånd till
Demokratiska
republiken Östra
Timor m. m.*

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Erkännande av
och bistånd till
Demokratiska
republiken Östra
Timor m. m.*

men i praktiken ställer vi upp och stödjer sådana stater, grupperingar och intressen som vi tidigare har fördömt. Om vi vill leva upp till vårt ställningstagande i FN om Östra Timors rätt till självbestämmande, borde vi mer aktivt verka för det och också stödja det ekonomiskt.

I utskottsbetänkandet talas nu, liksom i den tidigare frågan om Oman och PFLO, om humanitärt bistånd. Det sägs att de dåliga kontakterna och svårigheterna att få fram biståndet till folket gör att det nu inte är möjligt att åstadkomma en sådan humanitär hjälp. Jag tycker att det är ett ytterligt dåligt argument. Om den verkliga viljan fanns skulle man säkert kunna få fram hjälp till de kämpande Fretilingrupperna, som för en mycket hård och mycket ojämn kamp mot de indonesiska trupperna.

Vi vet att svåra övergrepp har skett mot befolkningen. Vi vet att det råder brist på i stort sett alla nödvändiga vardagsvaror. Även den minsta hjälp från Sverige skulle i detta sammanhang komma till stor nytta. Vi borde alltså mer aktivt leva upp till vårt ställningstagande.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till vår motion.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Timor ligger knappt 150 km från Australiens norra kust. I 450 år var den östra delen av ön en koloni under Portugal. Västra delen var kolonialiserad av Holland tills Indonesien erövrade sin självständighet men tyvärr inte gav frihet åt den lilla kolonin på Timor. I dag för tre år sedan invaderade indonesiska trupper också Östra Timor, sedan det portugisiska kolonialväldet brutit samman och Fretilin, befrielse rörelsen mot kolonialmakten, endast en dryg vecka tidigare utropat Demokratiska republiken Östra Timor.

Fram till den portugisiska kolonialismens krossande var allt tyst om Timor och dess befolkning. Timor nämns två gånger i romanen *Victory* av Joseph Conrad. Det är såvitt jag vet det enda spår Timor satt i världslitteraturen. Här i kammaren diskuterades Timor första gången den 6 november 1975, då dåvarande utrikesministern Sven Andersson besvarade en fråga av min partikamrat John Takman. Vid den tidpunkten hade den indonesiska fascistregimen med artilleri och bombflyg angripit gränsområdet mot Västra Timor och inlett en flottblockad. Under september–november 1975 kunde utländska journalister och biståndsgrupper ta sig över till Östra Timor från Darwin i Australien. De kunde vittna om den djupa ekonomiska efterblivenhet som landet befann sig i efter 450 år av portugisiskt kolonialväld. De kunde också vittna om befolkningens entusiasm för befrielse rörelsen och förhoppningar om en bättre framtid. Skolor hade kommit i gång med de ytterst små resurser den nya ledningen hade. För första gången förekom undervisning på tetum, det timoresiska språket.

Efter den indonesiska invasionen har inga kritiska besökare tillåts komma till Östra Timor. Genom sin radiostation i ett befriat område rapporterar motståndsrörelsen om massakrer på civilbefolkningen. Ungefär ett år efter invasionen förekom flera rapporter som uppskattade antalet dödade till omkring 60 000, dvs. 10 % av hela Östra Timors befolkning, som

*Erkännande av
och bistånd till
Demokratiska
republiken Östra
Timor m. m.*

då uppskattades till 600 000. Östra Timors unge utrikesminister José Horta, som besökte Sverige för ett år sedan, ansåg dock att befolkningen sannolikt var en miljon men att 10 % dödade ändå var en sannolik siffra.

En rapport, som använts vid debatter både i Australiens parlament och USA:s kongress och i debatter i FN:s generalförsamling, har skrivits av en australisk expert vid namn Dunn. Den är daterad den 11 februari 1977.

Dunn besökte Portugal och gjorde i januari 1977 en utförlig intervjuundersökning bland de 1 500 östtimoresiska flyktingar som kommit dit i flera kontingenter, därav ett tjugofemtal som levit flera månader under indonesisk ockupation. Dunn gör inledningsvis följande anmärkning i sin rapport: "Jag sade upprepade gånger till timoreserna att Australien hade goda relationer med Indonesien och att vi, fastän många av oss är bekymrade över vad som inträffat på Östra Timor, är lika angelägna om att de indonesiska aktionerna inte ska bli framställda i falsk belysning."

Dunn påpekar också att flyktingarna i Portugal utgjorde en mycket speciell kategori genom att nästan alla var anhängare av UIDT, det lilla högerorienterade oppositionsparti som i samförstånd med indonesiska myndigheter hade gjort en blodig kupp den 11 augusti 1975 och sökt överta ledningen från Fretilin. Trots denna politiska bakgrund berättade de som bevittnat invasionen om exakt samma typ av händelser som vi tidigare kände från Fretilins rapporter. "Utan undantag", skriver Dunn, "berättade de om de indonesiska truppernas excesser." De indonesiska trupperna "dödade utan urskillning från inledningen av sitt angrepp på Dili", huvudstaden.

Två incidenter den 8 december, dagen efter invasionen, rapporteras av ögonvittnen i Dunns rapport. 27 kvinnor, därav somliga med barn i sitt sällskap, hade förts till hamnen i Dili. "Indoneserna slet de gråtande barnen från deras mödrar och förde dem tillbaka till folkmassan (som tvingades närvara som åskådare). Kvinnorna sköts därefter en efter en samtidigt som åskådarna beordrades av indoneserna att räkna högt."

Fem timmar senare upprepades samma massavrättning. Det var då 59 män som fördes till hamnen och sköts en efter en.

Vid den första indonesiska militära interventionen i Östra Timor den 16 oktober 1975, då från Västra Timors område, dödades fem australiska journalister. I åtminstone två av fallen, sannolikt i samtliga, var det – enligt de vittnesmål som Dunn fick fram – fråga om reguljär avrättning, inte om olyckliga omständigheter.

I sina konklusioner skriver Dunn bl. a. följande: "Dessa berättelser om Indonesiens uppträdande på Östra Timor antyder att dessa människors lidanden mycket väl kan utgöra, relativt talat, det mest allvarliga fall av kränkning av mänskliga rättigheter som världen står inför vid denna tid. Rapporter om att en sjättedel av befolkningen kan ha dödats är omöjliga att värdera, än mindre bekräfta, men det faktum att sådana rapporter envist fortlever tjänar att understryka omfattningen av tragedin på Timor."

Tragedin har inte blivit mindre sedan dess. När Indonesiens fascistiska ockupationsregim inte lyckades krossa befrielse rörelsen med maskingevär, artilleri, napalmbombningar och massavrättningar har den gått över också till

*Erkännande av
och bistånd till
Demokratiska
republiken Östra
Timor m. m.*

kemisk krigsföring. I Australiens parlament tog Michael Hodgman upp denna fråga i en debatt den 12 september i år. "Mellan 30 000 och 40 000 personer har dött på Östra Timor därför att växtbekämpningsmedel har förstört deras skördar", sade han.

Det är med smärta och vanmakt jag har läst utrikesutskottets betänkande nr 13 och samtidigt tagit del av uppgifterna om den svenska vapenexporten till Indonesien. "Vissa uppgifter tyder på att antalet Fretilin-anhängare har minskat betydligt på sistone", står det faktiskt i betänkandet. Som en tänkbar orsak till detta anges den indonesiska regeringens s. k. amnestierbjudande. När hela familjer håller på att dö av svält finns det naturligtvis inget val för dessa människor. Och det råder inget tvivel om att de indonesiska truppernas fullständigt hänsynslösa framfart krävt många offer även bland befrielseörelsens väpnade styrkor.

Striderna har också krävt ett mycket stort antal offer i stupade och dödade bland ockupationstrupperna – inte bara i Östra Timor utan också i Västra Timor, där befolkningen inte längre finner sig i en outhärdlig tillvaro under en primitiv och barbarisk kolonialregim.

Det minsta Sverige kan göra är att stoppa de skändliga vapenleveranserna till just denna kolonialregim. Det minsta Sverige kan göra är också att stödja kravet i FN på sanktioner mot fascistregimen i Indonesien tills den genomför FN-resolutionerna om ett omedelbart och totalt bortdragande av alla stridskrafter från Östra Timor. Det är ett folkmord som begås på Timor, och Sverige bör inte tillsammans med USA-imperialismen och andra imperialistiska makter ikläda sig ett medansvar för detta folkmord.

Jag ber att få yrka bifall till motionerna 1977/78:218 och 1977/78:1016.

DAVID WIRMARK (fp):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 13 om Östra Timor.

Låt mig erinra om att det inte är första gången vi diskuterar den här frågan i denna kammare. Vi vet från de tidigare debatterna och från utskottets betänkande att Sverige har tagit en klar ställning i själva grundfrågan. När Timorfrågan behandlades i slutet av 1975 tog Sverige som medlem av FN:s säkerhetsråd kraftfullt ställning mot den illegala indonesiska ockupationen och för Östra Timors folks rätt till självbestämmande. Sedan dess har Sverige också stött de FN-resolutioner som hävdar Östra Timors rätt till självbestämmande och som tillbakavisat Indonesiens anspråk och föreskrivit tillbakadragande av dess styrkor från området.

Jag vill säga till Rolf Hagel att jag har läst rapporten av Dunn och är väl medveten om de hemskheter som beskrivs i den. Jag tycker att det svenska ställningstagandet också vittnar om att vi från Sverige haft en reaktion mot vad som hänt. Ändå har utvecklingen mot ett fastare inlemmande av Östra Timor i Indonesien inte stått att hejda. Speciellt har under senare tid länderna i området ändrat inställning. I början av 1978 erkände Australien de facto den indonesiska överhögheten, och Nya Zeeland och övriga ASEAN-länder har gjort motsvarande erkännande.

---

*Erkännande av
och bistånd till
Demokratiska
republiken Östra
Timor m. m.*

Den 5 december, alltså för några dagar sedan, hade vi på nytt en omröstning i FN. Då antogs i kolonialkommittén en resolution som stöder självbestämmanderätten, men denna gång med mindre majoritet än tidigare – det var 55 röster för, 29 emot och 42 avstod. Ser man på hur olika länder reagerade där, finner man att bland dem som den här gången avstod i stället för att som tidigare rösta ja fanns Gabon, Laos, Panama och Lesotho, och bland dem som var frånvarande från omröstningen – det var ganska många länder – fanns Kongo och Ecuador men också länder som Nigeria och Vietnam.

Rolf Hagel sade att han kände smärta och vanmakt inför en del av beskrivningen i utskottets betänkande. Det kan jag i och för sig förstå. Det är inte roliga uppgifter vi har fått in från de ansvariga myndigheterna, om man ser det ur befrielseörelsens synpunkt. De uppgifter vi har fått in är nämligen just de som står i betänkandet och som vi har tyckt att vi borde återge. Men jag vill samtidigt säga att det är svårt att bedöma läget, eftersom det är sparsamt med uppgifter. En viss varning för säkra påståenden kan man därför uttala. Men de uppgifter vi har återgivit är uppgifter från ansvariga myndigheter.

Så bara några kommentarer till motionärernas krav. I motionen 1016 krävs erkännande av Demokratiska republiken Östra Timor. Jag vill då erinra om att en princip som Sverige ansluter sig till är att man bara erkänner regeringar som utövar effektiv makt och kontroll inom ett bestämt territorium. Det kravet är här inte uppfyllt, och därför avvisar utskottet förslaget.

Vidare finns ett motionskrav om bistånd till befrielseörelsen. Vi har då refererat till de principer som riksdagen har antagit för direkt stöd till befrielseörelser. Det bör vara förbehållet de fall då FN med svensk anslutning uttalat sig för ett sådant stöd.

Jag vill tillägga att Sverige önskar att bistånd kunde lämnas i andra former – i form av humanitärt stöd via katastrofanslaget och via humanitära hjälporganisationer. Nu går inte det. Vi tycker inte det är rimligt att kanalisera ett stöd via indonesiska Röda korset eller andra indonesiska organisationer. Men vi har i den röstförklaring som avgivits i FN tryckt på detta och uttalat att man borde kräva att det öppnas kanaler för humanitärt bistånd från omvärlden.

Till sist, herr talman, har frågan om vapenexporten också förts in i diskussionen. Jag vill först och främst säga att viss export har skett av defensiva vapen. Det rör sig om marinluftvärn och reservdelar till detta. Enligt de uppgifter jag har fått rör det sig om en uppföljning av affärer som pågått sedan 1960-talet.

Eftersom den här frågan kommer att diskuteras i en interpellationsdebatt den 18 december och eftersom den inte berörs i utskottets betänkande i övrigt avstår jag från vidare kommentarer.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som David Wirmark säger – det är inte första gången som det här debatteras. Och det kommer inte heller att bli den sista; de här frågorna måste vi fortsätta att uppmärksamma. Vi måste fortsätta att arbeta för ett stöd till denna folkgrupp, som verkligen blivit förtryckt och behandlad på ett sätt som vi inte kan acceptera.

David Wirmark säger att Sverige har intagit en klar ståndpunkt i grundfrågan genom att stödja FN-resolutionen. Det är gott och väl. Det har jag också påpekat i mitt första anförande. Det var ett riktigt ställningstagande.

Det är naturligtvis också sant att Indonesiens ockupation och förtryck i det här området inte har stått att hejda. I detta liksom i så många andra fall har man inte brytt sig om FN-resolutionen. Jag behöver inte räkna upp fallen här; vi vet att det ofta inträffar. Men behöver vi för den skull falla undan och inta en så passiv och undfallande attityd som David Wirmark gör? Han talar om att resolutionen nu får mindre stöd, stater i området börjar lägga ned sina röster eller t. o. m. rösta emot. Pekar det emot att vi så småningom passivt kommer att följa efter i den utvecklingen? Kommer vi nästa gång denna fråga behandlas i FN att lägga ned vår röst och kanske så småningom också rösta emot? En sådan undfallenhet hos oss själva bör vi bekämpa och inte ställa upp på.

Det är riktigt att frågan om vapenexporten – som jag velat ta upp eftersom den är så aktuell – kommer att diskuteras i annat sammanhang. Men den hör också ihop med just den här undfallenheten. Vi är benägna att ställa upp med stolta deklARATIONER. Men i praktiskt handlande – i det här fallet som i så många andra – gör vi precis raka motsatsen. Allt prat om defensiva vapen o. d. faller på sin egen orimlighet. Detta hör som sagt inte hemma här, men det är alltså ett felaktigt handlande av Sverige att försöka gå ut med två uppfattningar samtidigt.

Slutligen några ord om biståndsproblematiken. Som jag sade tidigare är det samma förhållande här som i den förra frågan när det gällde PFLO i Oman. Den svenska regeringen borde på allt sätt undersöka möjligheterna att åtminstone få fram bistånd till Fretilin och befolkningen på Östra Timor. Jag vet inte vilka ansträngningar som gjorts, men att bara säga att det inte finns några möjligheter verkar aningen passivt.

Även om Indonesien självklart säger nej – de vill ju inte ha någon hjälp till en motståndare som de försöker krossa – kan det finnas möjligheter att på andra vägar gå in med hjälp. Och i det här fallet kan man absolut inte från Indonesiens sida åberopa att det skulle vara någon inblandning i inre angelägenheter. Det har ju genom en FN-resolution fastslagits att Östra Timor inte är en del av Indonesien.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Jag hade väntat mig att David Wirmark skulle kommentera något av den skrivning som finns i utskottsbetänkandet, där man påstår att Fretilin fått färre anhängare och hänvisar till att det skulle kunna bero på

---

*Erkännande av
och bistånd till
Demokratiska
republiken Östra
Timor m. m.*

något slags humanitär inställning från Indonesiens sida – jag tycker mig förstå det av skrivningen. Jag hade hoppats få några kommentarer till detta, men det fick jag inte. Jag fick bara en ytterligare redogörelse för innehållet i betänkanDET samt en redovisning av att det nu är flera länder som inte röstar på samma sätt som tidigare och att det finns länder som nu erkänt Indonesiens överhöghet i området. Jag vet inte på vad sätt detta i den här diskussionen skulle vara ett argument för vår ljumma attityd.

Om vi bara skall hålla oss med en uppfattning som är opportun, dvs. populär ute i världen, och som omfattas av de flesta stater, då är det inte svårt att driva utrikespolitik. Det svåra och det som verkligen kräver att man är rakryggad och har moral är ju att ge länderna stöd när de är i behov av stöd – och det är så jag har uppfattat den här situationen.

Att vi skulle falla undan för att det finns ett flertal länder som nu så att säga börjar vackla förefaller mig inte vara något särskilt starkt argument. Vi ger vårt stöd i FN – det har vi all heder av – men vi fortsätter att sälja vapen till Indonesien.

Om det är så att det bakom de här skrivningarna skymtar det jag anar, att man tror att Indonesien har blivit litet mer humanitärt inställt, låt mig då åtminstone påminna om att det är samma regim i Indonesien i dag som den som 1965 fullbordade ett folkmord på mellan en halv och en miljon människor. Så många slaktades under denna period. Att tro att attityden från den regimen skulle ha förändrats är verkligen att vara litet naiv. Och jag tycker definitivt att Sverige i det här avseendet sitter på två stolar. Man ger sitt stöd i FN åt befrielse rörelsen, men man fortsätter att sälja vapen åt ockupationsmakten därför att det ger några kronor till kassan.

DAVID WIRMARK (fp):

Herr talman! Jag vill bara göra två kommentarer.

Jag har inte här aviserat någon ny inställning från svensk sida. Tvärtom har den svenska inställningen bekräftats helt nyligen vid omröstningen i FN. Men vad jag tycker hör till bilden är de fakta om en ändrad inställning från andra länder som jag relaterade, t. ex. Australiens och Nya Zeelands ställningstaganden under den senaste perioden.

Till herr Söderqvist skulle jag vilja säga att den svenska inställningen – och detta vet han säkert – är: om det öppnar sig möjligheter till katastrofbistånd är vi beredda att ge sådant. Det har vi sagt tidigare, och det har också manifesterats genom att vi i vår röstförklaring i FN just insisterade på att resolutionen borde ha krävt att kanaler öppnas för sådant bistånd.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är mycket positivt att David Wirmark gör detta uttalande om humanitärt bistånd. Vad man skulle kunna göra ytterligare är att försöka skapa de kontakter som man i utskottsbetänkanDET påstår inte finns, ett förhållande som gör det omöjligt att just nu få fram något bistånd. Fretilin har dock internationella kontakter och etableringar utomlands. Det går att få kontakt. En representant för Fretilin var här för två år sedan. Vi måste med

Torsdagen den
7 december 1978

*Erkännande av
och bistånd till
Demokratiska
republiken Östra
Timor m. m.*

största kraft försöka åstadkomma en kanal. I det avseendet anser jag att man inte har varit så intresserad som man kunde ha varit.

Jag noterar självklart med stor tillfredsställelse David Wirmarks förklaring att det finns en vilja att ge humanitärt bistånd så fort en möjlighet öppnar sig.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Avslutningsvis vill jag uttala den förhoppningen att handelsministerns besök i Indonesien inte resulterar i fortsatt svensk vapenförsäljning.

Överläggningen var härmed slutad.

FÖRSTE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs särskilt beträffande de olika frågor som tas upp i de i detta betänkande behandlade motionerna.

Upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska republiken Östra Timor

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 218 av Lars Werner m. fl. samt motionen nr 1016 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 13 såvitt avser upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska republiken Östra Timor röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 218 av Lars Werner m. fl. samt motionen nr 1016 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280

Nej - 12

Humanitärt bistånd till Demokratiska republiken Östra Timor

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 218 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 13 såvitt avser humanitärt bistånd till Demokratiska republiken Östra Timor röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 218 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 279
Nej - 12

Om FN-sanktioner mot Indonesien

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1016 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 13 såvitt avser FN-sanktioner mot Indonesien röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1016 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276
Nej - 12

§ 16 Erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:14 med anledning av motion om erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken.

I detta betänkande behandlades motionen 1977/78:1013 av Bonnie Bernström (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att Sverige erkände den Demokratiska sahariska arabrepubliken.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1013.

---

*Erkännande av
Demokratiska
sahariska arabre-
publiken*

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Erkännande av
Demokratiska
sahariska arabre-
publiken*

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Vpk har tidigare år haft motioner om erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken. Vi har i de sammanhangen redogjort för det sahariska folkets kamp mot kolonialister och imperialister. Jag tänker därför inte upprepa detta – det finns en dokumentation i riksdagens protokoll. Nu har Bonnie Bernström väckt en motion om erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken. Den har avstyrkts av utrikesutskottet med samma ohållbara motiveringar som tidigare. Jag skall nöja mig med att kort kommentera utrikesutskottets halsstarrighet att vägra erkänna Demokratiska sahariska arabrepubliken.

Sverige sluter upp bakom kravet på Västra Saharas rätt till självbestämmande, vilket är bra. När det då kommer till frågan om erkännande av detta land, blir argumentationen pekfingeraktig och småskuren. Då hittar utrikesutskottet på alla möjliga undanflykter. Man hänvisar till principer, om man nu kan kalla dem så. Utskottet talar om inre stabilitet. Arabrepublikens regering har inte kontroll över städerna eller huvudstaden – hur det nu skulle finnas något sådant med tanke på att det rör sig om ett i hög grad nomadiserande folk och att kolonialmakterna inte har brytt sig om att satsa på några större befolkningscentra.

Ett faktum är att den demokratiskt valda regeringen i Sahariska arabrepubliken behärskar en mycket stor del av sitt territorium. Att sedan Marocko och Mauretanien ockuperat landet och lyckats bita sig fast i några områden kan inte vara något argument för att vägra erkänna landet i fråga. Tvärtom borde det vara ett mycket starkt argument för att erkänna Demokratiska sahariska arabrepubliken.

Jag skulle vilja fråga utskottets talesman: Finns det folkrättsliga bestämmelser som säger att en nation som angripits utifrån därigenom förlorar sin självständiga status? Jag för min del hävdar att det inte finns några sådana bestämmelser. Därmed borde också Sverige erkänna Demokratiska sahariska arabrepubliken. Detta skulle vara en konsekvent hållning från svensk sida och ett bidrag till att få slut på det lidande som den sahariska befolkningen nu utsätts för.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1013 av Bonnie Bernström.

DAVID WIRMARK (fp):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr14 rörande erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken.

Låt mig börja med att säga att det svenska ställningstagandet till det sahariska folkets självbestämmanderätt har varit mycket klart och i behandlingen av frågan i FN har vi stött denna självbestämmanderätt. Vi vet ju att när spanjorerna drog sig tillbaka i början av år 1976 ockuperades området av Marocko och Mauretanien, som delade upp landet mellan sig. Vi vet också att befrielse rörelsen POLISARIO sedan dess har fört ett krig och även proklamerat områdets självständighet under namnet Demokratiska sahariska arabrepubliken.

Vi har från svensk sida inte bara tagit ställning i själva principfrågan om

självbestämmandet, utan vi har också lämnat ett omfattande humanitärt bistånd till de väst-sahariska flyktingarna i Algeriet via olika hjälporganisationer.

Nu ifrågasatte herr Måbrink de principer som vägleder utskottet när det gäller kravet i motionen.

Sverige har under mycket lång tid följt vissa principer när vi erkänner andra stater och regeringar. Däribland finns kravet att vederbörande regim skall ha kontroll över området. I Västra Sahara är det otvetydigt så att större befolkningscentra, det som kallas städer och det som är större orter, inte behärskas av POLISARIO. Däremot står stora områden i landet under POLISARIO:s militära kontroll. Det är riktigt.

Vi anser att Sverige bör vara konsekvent och alltid tillämpa samma principer. Man kan inte göra undantag i ett fall där man känner speciell sympati och frånga dessa principer. Då skulle man hamna i en principlöshet som inte skulle befrämja våra relationer med omvärlden.

Det har inträffat händelser av betydelse under den senaste tiden i det här området. Jag vill speciellt erinra om den statskupp som inträffade i Mauretanien i juli i år och som ledde till att POLISARIO visade god vilja, frigav ett antal mauretanska krigsfångar och avbröt sina operationer i den del av Västra Sahara som annekterats av Mauretanien. Fredskontakter togs också upp med Mauretanien.

I utskottsbetänkandet säger man att det återstår att se i vad mån dessa fredskontakter kommer att leda till någon förhandlingsuppgörelse. Tyvärr ser det ut som om det inte skulle kunna bli någon uppgörelse. I gårdagens tidningar kunde man nämligen läsa att Mauretanien brutit förhandlingskontaktarna. Det ser alltså inte ljusst ut när det gäller en lösning av denna konflikt.

Jag vill också, herr talman, erinra om att FN:s kolonialkommitté nyligen haft frågan uppe till behandling. Vid den omröstning som då skedde stödde Sverige återigen det sahariska folkets rätt till självbestämmande, och det gjorde alla länder i Norden utom Danmark. Även länder som Spanien, Österrike, Grekland och Jugoslavien stödde det sahariska folket. Röstsiffrorna utföll med 86 röster för och 11 röster mot. 39 ledamöter avstod från att rösta.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Inledningsvis vill jag säga att jag inte har ifrågasatt det svenska biståndet till det väst-sahariska folket. Jag har inte heller ifrågasatt att Sverige ställt upp när det gäller det väst-sahariska folkets rätt till självbestämmande, tvärtom. Det framhöll jag också i mitt inledningsanförande. Sedan kan man naturligtvis diskutera behoven för det väst-sahariska folket, men det är en annan fråga.

Jag accepterar inte de principer som Sverige har när det gäller om vi skall erkänna ett land eller inte. Jag anser att dessa principer är felaktiga och att de inte håller.

Beträffande Västra Sahara är det ju ett faktum att den franska kolonial-

*Erkännande av
Demokratiska
sahariska arabre-
publiken*

Torsdagen den
7 december 1978

*Erkännande av
Demokratiska
sahariska arabre-
publiken*

makten vid årsskiftet 1975–1976 var på vild reträtt från Västra Sahara. I det läget utropades den Demokratiska sahariska arabrepubliken av POLISARIO, dvs. den befrielseörelse som under lång tid fört ett befrielsekrig mot spanjorerna. Det hör till saken, och det bör framhållas, att det inte fanns någon annan konkurrerande organisation i Västra Sahara. Där fanns bara POLISARIO vad jag kan förstå. Men sedan invaderades Västra Sahara av Marocko och Mauretanium.

Frågan är då vad man tillmäter störst betydelse när det gäller erkännandet. David Wirmark talar om att POLISARIO, eller regeringen i Västra Sahara, inte har kontroll över de större befolkningscentra – jag tror inte man kan tala om städer i Västra Sahara. Vilken kontroll skall man då tillmäta störst betydelse? Är det en inhemsk folkunderstödd regim i större delen av landet eller en ockupationsmakt i vissa av dessa befolkningscentra? Ja, för mig och för vpk är det inte svårt att välja. Naturligtvis ställer vi oss bakom den regering som nu finns i Västra Sahara och som har lagligen utsetts.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Inte heller jag skall beskriva den nu ganska långvariga befrielsekamp som POLISARIO för för sitt folk i Västra Sahara.

POLISARIO har tämligen god kontroll över Västra Sahara. När jag väckte motionen under allmänna motionstiden var bakgrunden den, att POLISARIO förra hösten hade en del militära framgångar då man fick kontroll över några mindre befolkningscentra eller städer – vilken benämning som nu kan vara passande i sammanhanget.

Det fanns anledning tro att dessa framgångar skulle fortsätta. Men framgångarna har icke varit så stora att det innebär att man uppfyller de principer som finns för erkännande från Sveriges sida vad gäller nya stater. Det kanske är naivt att tro att principerna i detta nu kan ändras. Principerna måste i så fall diskuteras i ett fristående sammanhang. Men jag tackar för det stöd vpk vill ge motionen, och jag tror att ett erkännande skulle vara en viktig symbolhandling för att visa att det här i Sverige finns ett kraftigt stöd för det sahariska folkets kamp för sin befrielse.

På sätt och vis skulle jag önska att man hade andra principer för erkännande av stater. Frågan om Västra Sahara befinner sig nu nästan i ett dödläge i FN – det händer inte så mycket. Men ett erkännande från Sverige skulle starkt påverka det som händer i Västra Sahara och hjälpa det kämpande folket där.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

DAVID WIRMARK (fp):

Herr talman! Låt mig bara erinra om att hittills har Demokratiska sahariska arabrepubliken erkänts av 17 stater, varav 12 afrikanska. Jag upprepar: Utskottet har inte funnit någon anledning att frånga de principer som sedan länge gäller för svenskt diplomatiskt erkännande och som inte tillåter oss att erkänna denna regim. Orsaken är att den inte behärskar området på sätt som är förutsatt i dessa principer.

Jag vill för tydlighetens skull tillägga, att detta naturligtvis inte innebär att vi på något sätt erkänner Marockos eller Mauretaniens rätt att kontrollera området.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1013 av Bonnie Bernström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1013 av Bonnie Bernström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 259
Nej – 13

§ 17 Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande

1978/79:15 med anledning av motion om besöksutbyte med arabvärlden

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Ett arabvärldsinstitut

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1978/79:18 med anledning av motioner om ett arabvärldsinstitut.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:1122 av Per Gahrton (fp), vari yrkats att riksdagen beslutade ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om svenskt initiativ till ett nordiskt arabvärldsinstitut, och

1977/78:1531 av Bertil Måbrink m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om åtgärder för att inrätta ett arabiskt institut i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1122 och 1977/78:1531.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag kan inte instämna i kulturutskottets enligt min mening något inskränkta motiveringar för ett avstyrkande av kravet på inrättandet av ett arabiskt institut.

Kulturutskottets något inskränkta motiveringar kan möjligen bero på att utskottet inte brukar syssla med internationella frågor i någon större omfattning. Men när nu kulturutskottet låtit utrikesutskottet yttra sig om de två motionerna, borde ledamöterna i kulturutskottet ha lyssnat på vad utrikesutskottets ledamöter anser om inrättandet av ett arabiskt institut. Utrikesutskottet är som bekant det utskott som handhar de internationella frågorna och som besitter kunskaper på det här området.

Jag skall citera ur utrikesutskottets yttrande. Det står bl. a. följande: "Arabvärlden är vidsträckt och helt heterogen men binds samman av bl. a. språk och religion. Arabländerna spelar en allt viktigare roll i såväl politiskt som ekonomiskt avseende." Utrikesutskottet skriver vidare att det bedrivs "forskning och specialstudier inriktade på skilda förhållanden inom den arabiska världen. Detta sker vid universitet och högskolor men också inom eller på uppdrag av olika statliga myndigheter." Utskottet konstaterar också följande: "Det finns emellertid inget naturligt centrum vare sig för forskning eller annat kunskapssamlande om arabvärlden." Utskottets slutsats blir denna: "Det synes utskottet troligt att olika intressenter i väsentlig mån skulle vara betjänta av att ha tillgång till ett specialiserat institut, vars främsta uppgift skulle kunna bestå i att bygga upp ett centralt och aktuellt litteratur- och dokumentationsbestånd om de arabiska länderna samt att bistå med framtagning av sådan information om dessa som efterfrågas."

Det är också på detta sätt jag har motiverat förslaget om inrättandet av ett arabiskt institut. Vad är det nu som kulturutskottet föreslår eller kan tänka sig som alternativ? Det är två saker. Kunskaper om arabvärlden skall skaffas fram via högskolor och forskningsinstitutioner eller via Afrika- och Asieninstitut. Detta sker emellertid redan nu, men har visat sig vara helt otillräckligt. Orsaken är bl. a. den att verksamheten vid högskolorna är ämnesinriktad, varför det inte finns någon naturlig anknytning till vad vi föreslår, nämligen att samla in kunskaper om hela arabvärlden, socialt, kulturellt, politiskt, ekonomiskt, religiöst osv. Afrika- och Asieninstitutet är redan så pass stora och berör helt andra kulturella, politiska och sociala system att det försvårar möjligheten att noggrant studera arabvärlden.

Den naturliga organisationsformen för ett arabiskt institut bör också innebära en nordisk förankring.

Jag vill, herr talman, yrka bifail till motionerna 1122 och 1531.

GUNNAR RICHARDSON (fp):

Herr talman! Utrikesutskottet har i sitt yttrande över de båda motionerna intagit en positiv ställning till tanken på att inrätta någon form av institut med uppgift att bygga upp ett centralt och aktuellt litteratur- och dokumentationsbestånd om de arabiska länderna.

Vad beträffar frågan om ett sådant instituts organisatoriska förankring har

man menat att man i första hand borde pröva en samnordisk lösning.

Kulturutskottet har utförligt motiverat sitt ställningstagande, och jag kan därför fatta mig kort. Till att börja med kan vi notera att utskottet i stort sett delar utrikesutskottets bedömning av behovet av ökad forskning och bättre information på dessa områden men kommer fram till slutsatsen att riksdagen inte nu bör ta ställning till hur detta skall ordnas. Det finns ett par viktiga skäl för att inte nu ta ställning på den punkten.

Bertil Måbrink sade att utskottet hade en inskränkt motivering för sitt ställningstagande. Nej, det är tvärtom så att vi ser frågan i ett vidare forskningspolitiskt perspektiv. Det är alltså raka motsatsen till en inskränkt motivering. Det här är inte i första hand en utrikespolitisk fråga, utan frågan gäller hur man organisatoriskt ordnar forskningsverksamhet i vårt land. Här har vi en viktig forskningspolitisk principfråga att ta ställning till, nämligen i vilken utsträckning man skall bygga vidare på den forskning och undervisning som bedrivs vid universitet och högskolor och i hur stor omfattning man skall inrätta specialinstitut.

Som utskottet har anfört har den frågan utretts ganska nyligen av forskningsrådsutredningen, och i utbildningsdepartementet pågår nu arbetet med en forskningspolitisk proposition, som skall framläggas under våren. Det skulle vara alldeles fel att föregripa detta mycket viktiga ställningstagande till på vilket sätt man bör främja forskningen i vårt land.

En annan viktig aspekt gäller frågan om det internationella kultur- och informationsutbytet. Situationen är därvidlag ungefär densamma. En utredning, den s. k. SIK-utredningen, har lagt fram förslag till åtgärder, och det kommer att framläggas en proposition i ärendet för riksdagen under våren.

På en punkt har kulturutskottet tagit ställning, nämligen i frågan om den samnordiska lösningen. Vi menar att man i första hand skulle pröva möjligheten att förlägga de utökade studierna av arabvärlden till ettdera av Afrikainstitutet eller Asieninstitutet.

Jag vill också fästa kammarens uppmärksamhet på att utskottet verkligen har en mycket positiv inställning till motionskraven och att betänkandet mynnar ut i en positiv skrivning – låt vara att vi yrkar avslag på motionerna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

FÖRSTE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs särskilt i fråga om vart och ett av de motionsyrkanden som behandlas i detta moment.

Motionen nr 1122 av Per Gahrton

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels denna motion, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 18 såvitt avser motionen nr 1122 av Per Gahrton röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen.

Avfallshantering

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 266
Nej – 11

Motionen nr 1531 av Bertil Måbrink m. fl.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels denna motion, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 18 såvitt avser motionen nr 1531 av Bertil Måbrink m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 265
Nej – 11

§ 19 Avfallshantering

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:12 med anledning av motioner om avfallshantering.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:791 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 7) hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära att riksdagens år 1975 fattade beslut om årlig deklarationsskyldighet för miljöfarligt avfall genomfördes i enlighet med riksdagsbeslutet,

1977/78:1257 av Karin Ahrland (fp) och Torkel Lindahl (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om intensifierade åtgärder i syfte att främja avfallshantering som baserades på återvinning av resurser i enlighet med vad som anförts i motionen.

1977/78:1273 av Elvy Nilsson (s) och Holger Mossberg (s), vari hemställts

att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om att en utredning tillsattes med uppgift att granska förpackningsindustrin i syfte att söka åstadkomma en inriktning mot en större användning av returglas, framför allt inom bryggerinäringen,

1977/78:1275 av Hans Petersson i Röstånga (fp) och Sven Andersson i Örebro (fp), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om omhändertagande av utrangerade bilar, samt

1977/78:1702 av Ylva Annerstedt (fp), vari föreslagits att riksdagen beslutade hemställa hos regeringen om en skyndsam översyn av bilskrotningsslagstiftningen och dess tillämpningar.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande deklaration av miljöfarligt avfall som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförts med anledning av motionen 1977/78:791, yrkandet 7,

2. beträffande återvinning av avfall

a. hos regeringen hemställa att motionen 1977/78:1257 överlämnades till naturresurs- och miljökommittén,

b. anse motionen 1977/78:1273 besvarad med vad utskottet anförts,

3. beträffande översyn av bilskrotningssystemet m. m. anse motionerna 1977/78:1275 och 1977/78:1702 besvarade med vad utskottet anförts.

Reservation hade avgivits av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson och Håkan Strömberg (samtliga s) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Den växande mängden avfall från den kemiska industrin vållar stora problem ur miljösynpunkt. Genom de utredningar som gjorts har man uppskattat att avfallsmängden kan uppgå till ca 100 000 ton oljeavfall och ca 125 000 ton annat avfall per år. Inom många industrier kan det miljöfarliga avfallet oskadliggöras eller användas på nytt i produktionsprocessen. Stora mängder av det miljöfarliga avfallet kan emellertid inte omhändertas inom den industri där det uppkommer utan måste transporteras bort för att oskadliggöras på annat håll.

Den socialdemokratiska regeringen föreslog därför år 1975 riksdagen en rad åtgärder för att förbättra förhållandena i fråga om hanteringen av det kemiska avfallet och förhindra att farligt kemiskt avfall skulle spridas i miljön. Den första förutsättningen för att dessa åtgärder skall få avsedd verkan är att samhället får tillräckliga möjligheter att utöva tillsyn och kontroll i fråga om hanteringen av det miljöfarliga kemiska avfallet. Därför föreslogs att alla industrier med sådant avfall årligen skulle lämna uppgifter om arten, sammansättningen, mängden och hanteringen av avfallet. Regeringen fick i riksdagsbeslutet bemyndigande att ålägga företagen att lämna sådana

Torsdagen den
7 december 1978

Avfallshantering

uppgifter.

En första mera fullständig deklara-tionsomgång rörande miljöfarligt avfall genomfördes år 1976. Den gav inte önskvärt resultat, och man fann att information, blanketter och rutiner måste arbetas om för att resultatet av deklara-tionerna skulle bli tillförlitligt. Under 1977 genomfördes efter beslut av regeringen ingen sådan deklara-tion. Regeringen beslöt i stället den 13 oktober 1977 att ge naturvårdsverket i uppdrag att genomföra en viss begränsad deklara-tion år 1978. Naturvårdsverket skulle samtidigt vidta de förberedande åtgärder som behövdes för en fullständig deklara-tion år 1979. Naturvårdsverket har i skrivelser den 28 juni och den 26 september 1978 redovisat medelsbehovet för det fortsatta arbetet och hemställt att medel skulle ställas till verkets disposition för detta ändamål. Något beslut om medelsanvisning har dock ännu inte tagits av regeringen. Enligt en skrivelse från naturvårdsverket av den 10 november 1978 kräver ett ändamålsenligt genomförande av en fullständig deklara-tion 1979 att visst förberedande arbete *redan nu* blivit utfört, vilket också framgår av en tidsplan som verket redovisat i skrivelse den 26 september. I avvaktan på regeringens beslut har naturvårdsverket inte ansett sig kunna vidta dessa kostnadskrävande åtgärder. Därför, säger verket i sin skrivning, kan förberedelsearbetet för en deklara-tion avseende år 1979 *nu* ej bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Med anledning härav föreslår man att förberedelser i stället får bedrivas i sådan takt att en deklara-tion för år 1980 kan genomföras.

Deklara-tionsplikten beträffande miljöfarligt avfall är en viktig del av den lagstiftning som genomfördes vid riksmötet 1975 i syfte att främja en ökad återvinning och ett bättre omhändertagande av sådant avfall. De skandalartade förhållanden som kom i dagen vid bl. a. BT Kemi AB i Teckomatorp understryker ytterligare nödvändigheten av att samhället får ett ordentligt grepp över hanteringen av miljöfarligt avfall. Eftersom såväl mängd som sammansättning av miljöfarligt avfall i ett och samma företag kan förändras, behövs en fortlöpande rapportering från företaget.

Vi socialdemokrater finner den här senfärdigheten från trepartiregeringens sida i en viktig miljöfråga oförsvarlig. Vi har genom såväl motioner som interpellationer försökt påskynda den centerpartistiske miljöministerns agerande i detta sammanhang utan att vinna gehör. Vi kan därför inte ställa oss bakom den lama skrivning med vilken utskottsmajoriteten vill ge den nya regeringen till känna sin uppfattning om vikten av att åtgärder för att genomföra deklara-tionsplikten vidtas. Utskottsmajoriteten nöjer sig ju med att uttrycka förhoppningen att det skall visa sig möjligt att fr. o. m. år 1980 kontinuerligt tillämpa den av riksdagen förordade principen om deklara-tions-plikt.

Vi reserverar vill sålunda ha en skarpare skrivning i motiveringen för riksdagens tillkännagivande som ett uttryck för riksdagens krav på regeringen att äntligen se till att något blir gjort. Vi föreslår sålunda att riksdagen uttalar att den finner det synnerligen beklagligt att regeringen ännu inte skapat tillräckliga förutsättningar för att deklara-tionsförfarandet rörande miljöfarligt avfall skall kunna genomföras på sätt riksdagen avsåg genom sitt

beslut år 1975. Vi föreslår att riksdagen för sin del uttalar angelägenheten av att sådana åtgärder vidtas att det bli möjligt att fr. o. m. år 1980 kontinuerligt tillämpa den av riksdagen förordade principen om årlig deklarationsplikt beträffande miljöfarligt avfall.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den i den socialdemokratiska reservationen föreslagna motiveringen till ett tillkännagivande.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Hemställan i jordbruksutskottets betänkande nr 12 görs av ett enigt utskott. Det är också ett helt enigt utskott som står bakom uttryckta förväntningar i fråga om ambitionen när det gäller deklarationsplikten. Det råder däremot delade meningar om motiveringen för denna hemställan.

Jag vill här upprepa att naturvårdsverket för sin del anser att förberedelsearbetet för att få fram en fullständig avfallsdeklaration avseende 1979 – även om enighet råder om behovet av en sådan – nu ej kan bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Verket har därför i dagarna inkommit till regeringen med en framställning om att föreberedelsearbetet i stället får bedrivas så, att en deklaration avseende år 1980 kan genomföras och att den uppgiftsskyldighet som föreligger enligt 8 § förordningen om miljöfarligt avfall sålunda ej skall avse år 1979.

Det eniga utskottet har ansett att det är angeläget att deklarationsplikten genomförs på ett sådant sätt att deklARATIONEN blir så fullständig och så heltäckande som är önskvärt och som är möjligt. Vi tror att det tillvägagångssätt som nu föreslås av naturvårdsverket, och som verket av allt att döma är i full färd med att effektuera enligt planen, skulle leda till en så allsidig och riktig deklaration som vi önskar. Det är också det vi har velat ge regeringen till känna.

I reservationen lämnas inget som helst förslag till lösning som kan sägas leda till ett snabbare eller effektivare resultat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Det som vi finner anmärkningsvärt är att naturvårdsverket trots att man skrivit två gånger, både den 28 juni och den 26 september, inte fått något svar. Den 10 november skrev naturvårdsverket att det, i avvaktan på beslut av regeringen, inte har ansett sig kunna vidta dessa kostnadskrävande åtgärder. Åtgärderna skulle dessutom ha krävt stora insatser från kommunernas sida. Därför är det, säger verket i skrivelsen, nu inte möjligt att på ett ändamålsenligt sätt bedriva just det här förarbetet, som var avsett för att en deklaration skulle kunna genomföras under 1979.

Jag upprepar att vi motionsvägen och interpellationsvägen har försökt att skynda på regeringen i den här hanteringen. Jag menar att detta är en så angelägen fråga att man inte får fortsätta att förhala och fördröja den på det här sättet. Därför hoppas vi nu, med den skarpere formulering som vi har använt i vår reservation, att den nya regeringen skall se till att det omedelbart

händer saker och ting som gör det möjligt för oss att få ett förverkligande av det beslut som riksdagen fattade så långt tillbaka som 1975.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Låt mig än en gång upprepa att utskottet i sin helhet anser att detta är en angelägen fråga och att man bör få i gång det arbete som Svante Lundkvist här på ett riktigt sätt har argumenterat för.

Men sedan för Svante Lundkvist ett hypotetiskt resonemang om vad som borde ha skett under vissa förutsättningar. Jag anser för min del att jordbruksutskottet egentligen inte skall ge sig in i det granskningsarbetet – det får skötas av riksdagens konstitutionsutskott.

ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! I den socialdemokratiska reservationen har man skjutit in sig på anslagsfrågan som den helt avgörande för om deklarationen rörande miljöfarligt avfall skulle ha kunnat avges 1979. Detta är inte hela sanningen. Det är riktigt att naturvårdsverket rent tekniskt skulle ha kunnat göra undersökningen, men det är också sant att naturvårdsverkets inställning hela tiden varit den att man behövde ha mer tid på sig för att ta fram underlag för ett gott genomförande av deklarationen. Det bör erinras om att i den första deklaraionsomgången 1976, som skedde under den tid då herr Lundkvist var departementschef, skickade man ut frågeformulär till 76 000 företag. 25 % svarade. Det var en dålig undersökning som gav ett dåligt material. Arbetsgrupper har suttit och gjort utvärderingar från denna första misslyckade deklaraionsomgång.

Jag vill också erinra om den undersökning som har skett i år och som har riktats till kommuner och till de industrier som man vet tidigare haft problem med kemiskt avfall. Denna undersökning bearbetas just nu, och enligt uppgift tyder allt på att den varit mera lyckosam. Det finns anledning att ta vara på erfarenheterna från den, innan man genomför den stora deklaraionsomgången.

För min del finner jag det betydligt viktigare att det blir en undersökning som ger ett bra resultat än att undersökningen kommer ett år tidigare och ger ett dåligt resultat. Man skall med andra ord inte göra undersökningen för dess egen skull utan för att nå det åsyftade målet.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag sade redan i mitt inledningsanförande att den första undersökningen, som gjordes 1976, inte var lyckad och att den krävde en överbearbetning för att man skulle kunna gå ut i en ny omgång. Men jag tycker det är orimligt att man skall behöva fördröja hela hanteringen på det sätt som skett. Vad som har inträffat framgår med önskvärd tydlighet av naturvårdsverkets skrivelser. Naturvårdsverket gjorde ju framställningar till regeringen både den 28 juni och den 26 september för att få det besked som verket var i behov av för att kunna genomföra utredningar som skulle ge underlag för den här deklarationen. I november konstaterade naturvårds-

verket att det då i avvaktan på beslut hade gått så pass lång tid att det inte längre fanns möjlighet att genomföra en meningsfull deklaration avseende 1979.

Vi är kritiska mot regeringens hantering av den här frågan, och det tycker vi att vi har skäl att vara, eftersom vi har både motionerat och interPELLERAT i saken. Med ett mera kraftfullt handlande från Anders Dahlgrens sida borde det efter två år ha varit möjligt att få ut de blanketter som behövs för fullgörandet av den här typen av deklarationsplikt.

ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Det är riktigt att naturvårdsverket har gjort dessa framställningar till regeringen. Framställningarna har gjorts enligt det uppdrag som regeringen gav naturvårdsverket, nämligen att redovisa förhållandena för att kunna genomföra undersökningen 1979. Men vad herr Lundkvist inte talade om var att naturvårdsverket samtidigt ansåg att verket behövde mera tid för att få ut information, få ett bra deklarationsunderlag osv.

Jag tycker att den reservation som herr Lundkvist varit med om att avge och även hans anförande präglas av att han helt enkelt ifrågasätter naturvårdsverkets vilja mer än regeringens vilja; han ifrågasätter helt enkelt naturvårdsverkets vilja att genomföra en ny deklarationsomgång. Det tycker jag är litet tråkigt, därför att min erfarenhet av naturvårdsverket och dess chef är att de med de resurser som de har utomordentligt väl sköter sitt arbete. Det kan rimligen inte vara någon hemlighet för herr Lundkvist att naturvårdsverkets generaldirektör inte bara sköter sitt jobb utan också är lidelsefullt intresserad av det. Han är personligen engagerad i den här frågan och menar att man behöver ha tid på sig för att få fram en bättre deklarationsomgång än den man fick i brådskan 1976. Jag kan förstå att herr Lundkvist i och för sig har ett behov av att ösa sitt missnöje över mig som f. d. miljöminister och över den dåvarande trepartiregeringen, men inlägget blir i slutet ett angrepp på myndigheten – och det tycker jag är tråkigt. Naturvårdsverket har hela tiden haft mitt fulla förtroende att sköta det här på ett så bra sätt som möjligt. Det skulle se bra ut om Svante Lundkvist ville säga detsamma.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Sedan Anders Dahlgren som miljöminister har uraktlåtit att svara på två brev – ett i juni och ett i september – och därmed fått naturvårdsverket att i november tala om att det inte längre var möjligt att göra den undersökning som man anser måste föreligga för att man skall kunna införa en deklarationsplikt 1979, försöker Anders Dahlgren krypa bakom naturvårdsverket och genom mig lägga skulden på verket!

En sak lärde jag mig som statsråd, nämligen att stå ansvarig för de handlingar som jag i sammanhanget hade ansvar för och inte försöka krypa bakom några myndigheter. Jag kan utan vidare understryka att naturvårdsverket har mitt fulla förtroende. Skall vi inte vara överens om en annan förklaring, som förefaller mig kunna hjälpa Anders Dahlgren ur den här situationen, nämligen att det var så mycket annat som trepartiregeringen

hade att syssla med under de månader dessa brev kom, det var så mycket trätör och väsen inom trepartiregeringen som skulle klaras upp, att sådana här ärenden och många andra kom att få stå tillbaka.

ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Jag vill säga till herr Lundkvist, när han anför att jag inte har svarat på två brev från naturvårdsverket, att bättre än att skriva brev är att resonera med myndigheten och med de människor som handlägger ärendena. Det har vi gjort, och det kan herr Lundkvist få verifierat.

Det var inte alls på grund av de påstådda trätörna som något brev inte gick till naturvårdsverket, utan det var på grund av de resonemang vi förde. När nu Svante Lundkvist säger att också han ger naturvårdsverket sitt fulla förtroende är jag tacksam för det. Jag konstaterar att den här trätan för Svante Lundkvists vidkommande är en träta för dess egen skull och inte för sakens.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag föreställer mig att naturvårdsverket inte utan anledning skulle ha skrivit upprepade brev trots att verket hade pågående samtal med den dåvarande jordbruksministern om de här frågorna. Jag föreställer mig att naturvårdsverket inte heller skulle åberopa en sådan skriftväxling om man hade funnit den situation som rådde under det att samtalen pågick tillfredsställande med tanke på de möjligheter verket måste ha att sköta sina arbetsuppgifter.

Mina inlägg är inte uttryck för någon lust från min sida att hålla i gång en träta utan för en önskan att vi så snart som möjligt skall få till stånd en av de viktigaste förutsättningarna för att på rätt sätt kunna klara de här mycket allvarliga miljöfrågorna i samband med hanteringen av det miljöfarliga avfallet. Jag hoppas för min del att den nya regeringen tar fatt i detta mer resolut, så att vi under 1979 får möjlighet att införa en deklaraionsplikt.

ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Den omsorgen har vi alla. I sak finns det ingen skillnad mellan utskottets betänkande och reservationen. Skillnaden består i att herr Lundkvist och övriga reseranter vill leka konstitutionsutskott, och sådant anser jag inte hör hemma i ett fackutskotts betänkande. Anser man att någon – i detta fall jag som f. d. jordbruksminister – har gjort fel, då bör man ta upp det inför konstitutionsutskottet och inte i jordbruksutskottets betänkande.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Med hänsyn till miljöfrågorna anser vi oss inte ha råd att vänta till ett dechargebetänkande i maj månad med att ge riksdagen tillfälle att understryka det angelägna i att vi nu får fart på den här verksamheten. Därför har vi valt att föra det här resonemanget nu och föreslå den här motiveringen i anslutning till behandlingen av det ärende som nu föreligger.

ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Utskottsmajoriteten och reservanterna har samma yrkande, nämligen att deklaraationsomgången skall äga rum 1980.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen av Svante Lundkvist m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 1 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen av Svante Lundkvist m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 153

Nej – 137

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 20 Vissa vatten- och avloppsfrågor m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:13 med anledning av motioner om vissa vatten- och avloppsfrågor m. m.

TORÉ CLAESON (vpk):

Herr talman! I vår motion 785 har vi tagit upp problem som sammanhänger med kvicksilverutsläpp i vatten och luft och föreslagit åtgärder för att förhindra och begränsa sådana utsläpp.

Ett yrkande i motionen angående förbud mot kvicksilverhaltiga bekämpningsmedel i jordbruket har tidigare behandlats av riksdagen.

I jordbruksutskottets betänkande nr 13, som nu behandlas, tas våra yrkanden upp om åtgärder vid tandvårdsmottagningarna för att minska utsläppen av kvicksilver. Vidare behandlas vårt förslag om lag om obligato-

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Vissa vatten- och
avloppsfrågor
m. m.*

risk pantavgift på alla batterier som innehåller kvicksilver, bly eller kadmium. Slutligen har utskottet behandlat motionsförslaget om skärpta krav på kvicksilveravskiljning vid luft- och vattenutsläpp från berörda industrier.

Vi har i vår motion pekat på hur allvarlig denna fråga är, och det understryks också i utskottsbetänkandet. Utskottet redogör för det arbete som pågår och de åtgärder som vidtagits av produktkontrollnämnden och naturvårdsverket. Man påpekar att utan reglerande åtgärder kommer problemen att öka och understryker vikten av olika insatser.

Utskottet anser de frågor som tas upp i de aktuella motionerna vara föremål för särskild uppmärksamhet från de ansvariga miljöorganens sida och hänvisar även till överväganden inom miljöskyddsutredningen. Någon anledning för riksdagen att nu ta något särskilt initiativ förefaller inte utskottet motiverad, enligt betänkandet.

Nedfall och utsläpp av tungmetaller utgör ett mycket allvarligt problem. Förutom bly är troligen kvicksilver den tungmetall som innebär de största riskerna för framtiden. Kviksilver kan omvandlas till giftigare former. Många sjöar måste svartlistas på grund av för höga halter av kvicksilver i fisk. Kviksilver påverkar människans nervsystem, och riskerna för hjärnskador är speciellt stora hos foster och små barn.

En betydande del av människans utsläpp i luft och vatten utgörs av fullt avsiktliga emissioner. Till dessa hör dem som vi tagit upp i vår motion. Vi är medvetna om att de senare årens arbete och insatser har gjort att utsläppen av kvicksilver något har minskat. Fortfarande rör det sig ändå om stora mängder, som till relativt rimliga kostnader kan begränsas eller helt förbjudas.

Fortfarande släpper många industrier ut föroreningar av olika slag för att spara kostnader och öka sin vinst. Naturvårdsverkets och produktkontrollnämndens verksamhet har som bekant varit föremål för ganska mycken kritik under senare år. En del giftskandaler har förekommit och ställt de bedömningar som gjorts av produktkontrollnämnden i en något underlig dager.

Jag har inte för avsikt att vidga debatten här i dag men har velat fästa uppmärksamheten på produktkontrollnämnden och dess verksamhet mot bakgrund av utskottets skrivningar. Det gäller då särskilt vårt yrkande om skärpta krav på kvicksilveravskiljning från luft- och vattenutsläpp inom berörda industrier.

Enligt min uppfattning är det olyckligt att produktkontrollnämnden ibland förser sina beslut med hemligstämpel och att nämnden själv avgör vad som skall lämnas ut till offentligheten – vad som skall betecknas såsom allmänt intresse.

Vi vet att det finns lagar och bestämmelser som om de efterlevdes skulle minska behovet av ytterligare förbud och åtgärder. Men vi vet också att många industrier och företag bryter mot dessa bestämmelser. Jag vill påstå att naturvårdsverket och produktkontrollnämnden inte är tillräckligt observanta utan underlåter att vidta eller föranstalta om ingripanden mot försumliga företag.

Herr talman! Detta gör att det är med stor tveksamhet jag avstår från att yrka bifall till vår motion, trots den positiva behandling som den har fått och den redovisning som sker beträffande olika åtgärder och pågående utredningsarbete. Vi förutsätter emellertid att våra förslag också fortsättningsvis blir föremål för en positiv behandling. Skulle så inte bli fallet, återkommer vi givetvis till dessa frågor.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag tillåter mig helt kort uttrycka den förhoppningen att den oro som Tore Claeson hyser inte skall vara befogad i framtiden. Omsorgen om vår miljö omfattas lyckligtvis av hela landet och av alla partier. Detta är ett mycket lämpligt tillfälle att uttrycka sin glädje över att så är förhållandet. Utan att på något sätt slå oss för vårt bröst vet vi att vi vid en internationell jämförelse står oss väldigt bra. Vår miljöpolitik har höjd, bredd och djup, vilket vi har anledning att vara nöjda med.

Visst har vi alltså långt kvar till att situationen över lag skulle kunna beskrivas såsom idealisk eller vara så bra att inte en hel del ytterligare kunde göras. Vi är verkligen inte fullkomliga.

Det finns emellertid anledning att uttrycka sin tillfredsställelse över det förhållandet att varken viljan eller ambitionen hindrar att åtgärder vidtas. Det är knappast heller ekonomiska resurser som fattas, utan över lag är man villig att offra medel. Det kan i många fall i stället vara en fråga om att hitta rätt teknik och de rätta lösningarna.

En hel del av de här resultaten har uppnåtts till följd av den miljöskyddslagstiftning som vi har fått och som har antagits i mycket stor enighet av Sveriges riksdag. Det är en lagstiftning som i långa stycken har karaktären av paraplylagstiftning och därmed lägger över en stor del av ansvaret på de verk som Tore Claeson har kommenterat – naturligtvis naturvårdsverket, miljökontrollbyrån och de organ som man i övrigt kan engagera.

Vi har fått en redogörelse ganska nyligen – den är också presenterad i Miljöaktuellt – för hur naturvårdsverket arbetar och på allt sätt intensifierar sin kamp i de olika sammanhang som Tore Claeson har nämnt och hur man nu alltmer försöker driva sina skärpta krav. Vi har sagt oss inom utskottet att om nu inte naturvårdsverket har de fullmakter som fordras eller om lagstiftningen är så konstruerad att den inte ger utrymme för den handlingsfrihet som vi skulle önska, så bör det framgå vid den översyn som nu sker av miljöskyddslagen.

Om angelägenheten av att hitta vettiga lösningar råder det mycket stor enighet. Det är möjligt att man på vissa områden kunde vara ännu mer observant, men det är inte möjligt att utan vidare slå fast i vilka detaljer det brister. Jag vill säga att utskottet ställer stora förväntningar på att den översyn av miljöskyddslagen som pågår skall kunna rätta till bristerna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
7 december 1978

Norrbottendelegationen, m. m.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I likhet med utskottets ordförande hoppas jag givetvis att den översyn beträffande miljöskyddslagstiftningen som nu sker skall leda till en skärpning på ett område, nämligen vad gäller tillsynen av den miljöskyddslagstiftning som finns. Vi vet allesammans att det har brutit i det avscendet. I annat fall skulle vi inte ha haft de skandaler som inträffat under senare år.

Vad det framför allt handlar om är att tillsynsmyndigheterna måste se till att gällande bestämmelser tillämpas och att de inte faller undan för bolagsintressen. Myndigheterna måste känna sitt ansvar för lagstiftningens tillämpning och vara beredda att ingripa snabbt med alla de medel som står till buds.

Det är mot denna bakgrund, som jag också nämnde något om i mitt första anförande, som vi har varit litet tväksamma om huruvida vi skulle låta oss nöja med utskottets besked i anslutning till våra motionsyrkanden. Men Einar Larssons inlägg ger mig inte anledning förmoda att vi skulle behöva känna någon större oro. Tvärtom vill jag gärna utläsa – och har tyckt mig kunna utläsa – av hans anförande att det kommer att ske en skärpning på det här området, som i så fall är både nödvändig och att hälsa med tillfredsställelse.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 21 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:15 med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motion.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Norrbottendelegationen, m. m.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Sedan Norrbottendelegationen tillsattes har det i olika sammanhang befunnits lämpligt och bekvämt att hänvisa till den när krav på konkreta åtgärder för utveckling i Norrbotten aktualiserats. Vi har för vår del aldrig tilldelat delegationen rollen som den som allt skall bestyra och allt ordna. Men vi har utgått från den förutsättningen att när nu delegationen är i funktion så skall den också ges de praktiska och finansiella möjligheter som är motiverade för att den skall kunna komma till något resultat.

När då delegationen presenterar ett medelsbehov på 43,7 milj. kr. för att kunna slutföra utvecklingsverksamhet bl. a. när det gäller istandsättning av

åkermark, specialproduktion inom jordbruket, stöd till kompletterande sysselsättning i glesbygder och intensifierad skogsvård i Norrbotten, så måste man väl utgå ifrån att den verkligen behöver dessa medel. De områden som den säger sig behöva resurser för att fortsätta arbetet på är otvivelaktigt viktiga och angelägna.

Verksamheten inom Norrbottendelegationen skall utvärderas efter den 1 juli nästa år. Om en sådan utvärdering skall få någon betydelse för vad man från statsmakternas sida fortsättningsvis skall satsa på när det gäller de här delarna av Norrbottens utveckling, så måste förutsättningarna för verksamheten säkras. Om inte, så har vi svårt att se att utvärderingen kan bli rättvisande.

Det är med detta i bedömningen som vi yrkat att Norrbottendelegationen får de begärda 43,7 miljonerna genom ett reservationsanslag på tilläggsbudget I.

Med tanke på den i tiden nära förstående behandlingen av budgetpropositionen förutsätter vi att de medel som delegationen otvivelaktigt behöver finns med där. I annat fall återkommer vi med en motion med dessa yrkanden.

Jag har därför, herr talman, inget yrkande i dag.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag har heller inget yrkande, men jag måste säga ett par ord om posten Extra utgifter på 1 milj. kr. som förekommer i tilläggsbudgeten.

Dessa pengar skall täcka kostnaderna för den gåva som trepartiregeringen överlämnade till Riksidrottsförbundet i samband med dess jubileum i somras. Jag tycker självfallet att det var riktigt och angeläget att idrotten fick dessa pengar, men jag kan inte underlåta att säga att jag tycker att det är underligt att de pengar som trepartiregeringen ställde i utsikt som gåva till jubileet och som skulle få utnyttjas från den 1 juli 1978 – för det stod så i gåvobrevet – ställs till förfogande först någon gång i december 1978.

Jag ser väl detta som ett ytterligare bevis på den senfärdighet som från trepartiregeringens sida under dessa månader drabbade angelägna verksamhetsområden och som i det här fallet också drabbade idrottsrörelsen.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ANDERS DAHLGREN (c):

Herr talman! Egentligen skulle jag kunna nöja mig med att hänvisa till den debatt jag förde med Svante Lundkvist i kammaren för en liten stund sedan. Nu liksom då gillar han åtgärden i sak men letar efter något som kan kritiseras och hittar då att pengarna inte betalats ut i tid. Svante Lundkvist talar om den inom trepartiregeringen vanliga senfärdigheten. Känner herr Lundkvist då till någon metod när det gäller att hos riksdagen begära pengar före tilläggsbudgeten som i det här fallet när pengarna togs från det extra

Torsdagen den
7 december 1978

*Norrbottendelega-
tionen, m. m.*

anslaget?

Jag vill säga att detta för Riksidrottsförbundets del inte bör betyda så mycket eftersom det i början av budgetåret inte fattades pengar, utan bara i slutet av budgetåret. Nu kommer ju den miljon som naturligtvis helst skulle ha betalats ut den 1 juli, men eftersom det extra anslaget bara är på 500 000 kr. så var detta inte möjligt. Jag medger att det var olyckligt att det stod den 1 juli i gåvobrevet. Men det viktiga är väl ändå gåvan som sådan. Jag har uppfattat det så att vi alla är överens om att det var riktigt att ge Riksidrottsförbundet den här gåvan som ett bevis på den uppskattning som vi alla känner för det stora arbete som Riksidrottsförbundet gör. Jag tycker därför att det är litet synd att herr Lundkvist tar upp frågan på det sätt som han gör. Det kommer därigenom trots allt litet smolk i glädjebägaren. Jag trodde som sagt att vi alla var överens i sakfrågan.

Kanske har herr Lundkvist för avsikt att anmäla även den här frågan till konstitutionsutskottet. Jag avstår i så fall från vidare debatt.

SVANTE LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner att Anders Dahlgren vill skriva regler för hur vi skall debattera de frågor som den tidigare regeringen haft ansvaret för. Jag är väl medveten om – och det är också Anders Dahlgren – att frågan kunde ha hanterats på ett helt annat sätt. Jag hade väntat mig att Anders Dahlgren skulle komma upp här och säga att det blev en galen handläggning.

Det är ändå inte likgiltigt för idrottsrörelsen om man får en gåva av det här slaget ett halvår tidigare eller ett halvår senare. Man hade ju planer som man önskat att man kunde förverkliga mot bakgrund av utfästelserna i gåvobrevet om betalning den 1 juli 1978. Anders Dahlgren får ursäkta mig, men jag tycker det är anmärkningsvärt att en regering gör den typen av utfästelser och sedan inte infriar dem.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! För att inte det väsentliga i utskottsbetänkandet skall komma i skymundan skall jag fatta mig kort. Jag vill bara i likhet med Eivor Marklund gärna understryka betydelsen av de insatser som görs av Norrbottendelegationen. Vi har av yttranden från de verk som här är aktuella fått det intrycket att tillskottet med 15 miljoner skulle vara välkommet. Även om man kanske hade behövt mera pengar, så anser vi att det ändå var en ganska kraftig satsning.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
7 december 1978

Om befolknings- frågan

Socialministern GABRIEL ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Gunnar Biörcks* i Värmdö (m) den 27 november anmälda fråga, 1978/79:183, och anförde:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat mig om jag har något besked att lämna riksdagen om regeringens planer med anledning av vad riksdagen gav regeringen till känna i befolkningsfrågan i anslutning till socialutskottets betänkande 1977/78:32 samt de studier härom, som inlets av statistiska centralbyrån.

Statistiska centralbyrån har som ett led i förberedelserna för det internationella barnåret 1979 fått i uppdrag att genom en särskild undersökning söka få fram orsakerna till fruktsamhetsnedgången under 1970-talet.

Statistiska centralbyrån genomförde under våren 1978 en förstudie som behandlades av centralbyråns projektgrupp för demografi, som är ett rådgivande organ till centralbyrån bestående av representanter för berörda verksamhetsgrenar och samhällssektorer. Gruppen var enig om att en undersökning av denna omfattning kräver en grundlig förplanering. Gruppen uttalade sig vidare för att projektet borde läggas upp som en studie i flera etapper.

Efter samråd med socialdepartementet har statistiska centralbyrån därför beslutat att undersökningen skall genomföras i tre steg enligt följande tidsplan.

Första steget innebär en kunskapsöversikt som skall ge en bred faktabeskrivning av fruktsamhetsutvecklingen under senare år och redovisa teorier om orsakerna till födelsenedgången. Denna översikt, som även bygger på utländska undersökningar, är nu i det närmaste färdig och kommer att presenteras i januari nästa år.

Steg 2 innebär bearbetningar av befintliga register som bl. a. skall ge svar på frågor om eventuella förändringar i antal barn per kvinna. Vidare görs jämförelser av födelsetalen i olika sociala och ekonomiska grupper och olika åldersgrupper. En studie av regionala skillnader i fruktsamheten har genomförts och kommer att redovisas inom kort. Bearbetningarna fortsätter under nästa år.

I steg 3 som beräknas påbörjas i mitten av nästa år kommer ytterligare material att samlas in genom frågor direkt till allmänheten. På detta sätt kan man få information om bl. a. attityder till att skaffa barn, vilka faktorer som påverkar barnantalet per familj samt kunskaper om metoder för familjeplanering och i vilken mån dessa används.

De sjunkande födelsetalen under 1970-talet kan vara ett tecken på att det svenska samhället inte är så barnvänligt som det borde vara. Vi behöver emellertid ökade kunskaper om orsakerna till att det nu föds färre barn. Den undersökning som har påbörjats räknar jag med skall få stor betydelse för inriktningen av de åtgärder som är nödvändiga.

Jag vill avslutningsvis understryka att reformarbetet inom familjepolitiken givetvis måste fortsätta utan att avvakta statistiska centralbyråns undersök-

---

*Om befolknings-
frågan*

ning. Regeringen kommer i budgetpropositionen och senare i vår att lägga fram förslag till åtgärder av betydelse för barnfamiljerna.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för hans redogörelse. Det kan ju vara trevligt för oss här i riksdagen att, om än i efterhand, få reda på vad socialministern tidigare anförtrott beredningsgruppen för FN:s internationella barnår.

Kanske är det ändå litet vemodigt att tänka på att vi i vårt land förmodligen kommer att fira denna begivenhet med att sätta färre svenska barn till världen än någonsin tidigare.

Befolkningsfrågan är icke ny i riksdagen. På 1930-talet slog makarna Myrdal larm vid en nedgång i födelsetalen, som var betydligt mindre brant än den vi har upplevt nu under 1970-talet. Regering och riksdag var då icke sena att ta initiativ till omfattande befolkningspolitiska åtgärder.

För snart två år sedan ställde jag en fråga till den dåvarande statsministern, om han var beredd att göra en ny översyn av befolkningsutvecklingen i vårt land. Han ansåg uppenbarligen inte saken vara av den vikt att den angick en statsminister, och det blev den dåvarande socialministern som besvarade den. Han fann då ingen anledning att aktualisera denna fråga, utan tröstade sig – och oss alla – med att den dåvarande regeringens reformarbete inom familjepolitiken skulle skapa goda förutsättningar för att kunna vända på den ogynnsamma befolkningsutvecklingen. Hans slutord var dock: "I annat fall får vi återkomma och diskutera vidare."

Den ytterligare nedgång i födelsetalen, som den nuvarande socialministern här har nämnt, gav mig därför anledning att redan vid höstriksdagens början ta fasta på Rune Gustavssons ord, och jag ställde därför en fråga till honom i saken. Av kända skäl kom den icke att få något svar och Rune Gustavsson är därmed skild från ärendet.

Gabriel Romanus har själv på flera sätt givit positiva bidrag till den svenska befolkningsfrågans lösning, senast under vårriksdagens grundliga och grundläggande arbete med ärendet i socialutskottet. Vi fick där tillgång till åtskilligt material, som redovisats i utskottets utförliga betänkande, men det kan naturligtvis vara bra att statistiska centralbyrån försöker ta fram ännu mera material.

Vetenskapsmän är mestadels pålitliga, men de har tyvärr inte alltid känsla för tidsfaktorn. Utskottet uttryckte därför en önskan att "om möjligt redan före nästa sommar" få fram en översiktlig redovisning av orsakerna till födelseminskningen. Man uttalade också att "regeringen utan dröjsmål bör överväga vilka åtgärder som – utöver den planerade undersökningen av orsakerna till födelseminskningen – bör vidtas med anledning av den oroande befolkningsutvecklingen".

När jag för snart två år sedan diskuterade med Gabriel Romanus företrädare hade antalet födda gått ned från 114 500 år 1971 till 98 000 år 1976. Om statistiska centralbyrån får rätt har vi att förutse endast 93 000 barn födda i år. Jag har frågat mig, om vi verkligen har tid att bara vänta och se till dess

siffrorna för 1979 kanske understiger 90 000 och antalet döda – för första gången sedan vårt land i forna tider drabbades av pest eller hungersnöd – kommer att bli större än antalet födda. Måste vi inte utan ytterligare dröjsmål ge de unga människorna i vårt land handfasta bevis på uppmuntran och stöd i deras föräldraskap, och alldeles speciellt då dem som behöver det mest, nämligen flerbarnsfamiljerna?

Jag hoppas att de åtgärder socialministern ställer i utsikt till våren skall omfatta även denna väsentliga aspekt av problemet.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Det finns egentligen inte så stor anledning till polemik, eftersom frågeställaren såvitt jag kunde uppfatta inte hade någon kritik att anföra mot svaret. Men ett par saker som Gunnar Biörck i Värmdö sade föranledde mig att begära ordet igen.

Det fanns en liten antydning till missnöje i Gunnar Biörcks uttalande att riksdagen i efterhand får veta vad beredningsgruppen för det internationella barnåret har fått reda på. Men som Gunnar Biörck väl känner till och som också socialutskottet noterade i sitt betänkande i våras sker undersökningen i samråd med beredningsgruppen. Det har socialutskottet godkänt. Det är därför inte så konstigt att beredningsgruppen får information om statistiska centralbyråns planering.

Naturligtvis kan vi alla bli irriterade över att det tar tid att få reda på orsakerna till minskningen i födelsetalen, men det är väl ändå så – och det antar jag att vetenskapsmannen Gunnar Biörck håller med mig om – att det är bättre att få ett svar som är vetenskapligt underbyggt, även om det kommer ett halvår eller rent av ett år senare, än att få ett svar som innehåller en massa lösa tankar som inte vilar på vetenskaplig grund?

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka även för denna upplysande del av svaret.

Jag har inte gjort någon anmärkning mot att socialministern i första hand har talat med beredningsgruppen för det internationella barnåret. Jag har i stället försökt att ge honom ett tillfälle att uttala sig för riksdagen.

Man kan naturligtvis diskutera omfattningen av det beslutsunderlag man behöver ha för att fatta ett beslut. Jag har emellertid en känsla av att socialministern, som den karske person han är, kommer att vara beredd att under våren fatta beslut om förslag till åtgärder även utan något nämnvärt ytterligare vetenskapligt underlag. Jag tror inte heller att man behöver så mycket vetenskapligt underlag för att inse att varje nytt barn i en familj innebär en ytterligare påfrestning på familjens ekonomi. Mot bakgrund av de föredragningar vi har haft vet vi att familjens beslutssituation i fråga om särskilt det tredje barnet därvidlag skiljer sig från den som rör det första och det andra barnet. Det är därför vi från vårt håll har försökt att redan i anslutning till det politiska arbete som för ögonblicket pågår i diverse utskott markera en viljeinriktning till förmån för flerbarnsfamiljerna, och jag hoppas

Torsdagen den
7 december 1978

*Om ekonomiska
lättnader för skogs-
ägare som drab-
bats av stormska-
dor*

att vi på ett eller annat sätt får socialministerns stöd nu eller senare för sådana strävanden.

Jag skulle också vilja tillägga ytterligare några ord till protokollet.

Man hör ibland talas om att det är något felaktigt i att "premiera barnalstring". Jag tycker att det är viktigt att vi alla låter bli att använda ett sådant betraktelsesätt och en sådan terminologi. Vad vi med barnbidrag och andra ersättningar gör, det är att försöka kompensera barnfamiljerna för deras ofrånkomliga merutgifter. Det är trots allt barnfamiljerna som skapar en möjlighet även för de barnlösa att i livets senare skeden kunna bli omhändertagna och få nödvändig omsorg och vård.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 23 Om ekonomiska lättnader för skogsägare som drabbats av stormskador

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Bo Turessons* (m) den 22 november anmälda fråga, 1978/79:166, och anförde:

Herr talman! Bo Turesson har frågat mig om jag vill vidtaga några åtgärder för att minska den ekonomiska belastningen för de skogsägare i övre Dalarna som nyligen har utsatts för stormfällning av skog. Bo Turesson framhåller att stormskadorna med nuvarande skatteregler kan drabba skogsägarna hårt även ekonomiskt.

För en månad sedan besvarade jag här i kammaren en fråga om skattelindringar för att underlätta bekämpningen av granbarkborren. Jag framhöll då att det var angeläget att en ändring av skattereglerna vid framtvingade skogsuttag kom till stånd. Jag förklarade också att det var min målsättning att nya regler skulle kunna gälla redan vid 1979 års taxering.

Regeringen har nu beslutat att föreslå riksdagen att ändra skattereglerna på detta område. Det är regeringens avsikt att skogsägare som drabbats av stormfällning, insektsangrepp och andra skador på skogen skall få ökade möjligheter att utnyttja skogskonto. Regeringsförslaget om nya skogskontoregler kommer i allt väsentligt att följa det förslag som i våras presenterades i en promemoria från budgetdepartementet och som över lag har tillstyrkts av remissinstanserna. De nya reglerna avses gälla fr. o. m. 1979 års taxering.

BO TURESSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret. Det är enligt min mening helt tillfredsställande. Jag fäste mig särskilt vid att budgetministern sade att det är regeringens avsikt att skogsägare som drabbats av stormfällning skall få ökade möjligheter att utnyttja skogskonto. Det kommer de markägare som drabbas mycket hårt den här gången att glädjas över. Tack!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 24 Om statliga medel till gruvarbete i Värmlands bergslag

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Sune Johanssons* (s) den 22 november anmälda fråga, 1978/79:165, och anförde:

Herr talman! Sune Johansson har frågat mig om jag är villig att medverka till att medel ställs till förfogande för prospektering, provbrytning och mineralletning som kan sysselsätta arbetslöshetsshotade gruvarbetare i Värmlands bergslag.

Hösten 1977 tillsattes på länsstyrelsens i Värmlands län initiativ den s. k. Värmlandsdelegationen som har som huvuduppgift att söka skapa sysselsättning i länet. Regeringen har över länsstyrelsens anslag ställt medel till förfogande för delegationen.

Frågan om projektering, provbrytning och mineralletning, liksom andra förslag till åtgärder som kan ge ytterligare sysselsättning i länet, bör närmast tas upp med denna delegation, som har att bevaka och föra vidare sådana förslag.

Om sådana åtgärder som Sune Johansson tar upp kan komma till utförande som beredskapsarbete är en fråga som i första hand länsarbetsnämnden har att ta ställning till.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Den fråga som jag har ställt till arbetsmarknadsministern grundar sig i första hand på den svåra sysselsättningssituationen för de gruvanstända i Värmlands bergslag.

I min fråga har jag framhållit att det återstår två gruvor, som båda är belägna i Filipstads kommun, en kommun som måste konstatera ett vikande befolkningsunderlag. Under det första halvåret 1978 minskade kommunens folkmängd, ca 15 200 invånare, med ytterligare 91 personer.

Om ingenting snart görs för att trygga sysselsättningen inom den återstående gruvindustrin i Bergslagen, rasar befolkningsunderlaget ytterligare, och det priset borde inte en kommun som Filipstad få betala. Denna kommun har förlorat ett stort antal invånare, mer än 3 000, sedan 1960.

Jag har i min fråga påpekat att det finns en möjlighet att genom ökad mineralletning, prospektering och provbrytning av malm förbättra sysselsättningsläget i Värmlands bergslag. En sådan insats skulle också bredda vår mineralbas och göra oss mindre beroende av import av sådana legeringsmetaller som vi behöver i de olika stålprocesserna. Det hela blir inte bättre av att vår import av sådana här metaller sker från länder som Rhodesia och Sydafrika, där den interna situationen är mycket oroande. Vid en eventuell väpnad konflikt i något av dessa länder skulle vi riskera att inte klara vår produktion av högkvalitativt stål. Dessutom skulle en stor del av vår verkstadsindustri då icke kunna klara sin produktion. Därför bör en ökad satsning av den art som jag förordat ses som en del av vårt ekonomiska försvar.

Bergslagen är ett av jordens mest mineralrika områden, och dit vallfärdar

Torsdagen den
7 december 1978

*Om statliga medel
till gruvarbete i
Värmlands bergs-
lag*

geologiintresserade människor varje år för att leta mineraler. De gruvbolag som har verksamhet inom området och som nu börjat varsla en del av sina gruvanställda om uppsägning är villiga att ställa sitt rika material av provborrningar till förfogande, om det bara anslås medel till detta. Uddeholmsbolaget förfogar över ca 5 000 borrhärnor som man vill analysera närmare.

Nu svarar arbetsmarknadsministern att detta är en fråga för Värmlandsdelegationen. Jag är ledamot av Värmlandsdelegationen, och den har haft en överläggning med berörda parter, såväl gruvbolag som anställda. Denna fråga har också aktualiserats i en särskild skrivelse till den tidigare regeringen, där man begärde pengar för ändamålet. Man har dock inte hört något från det hållet, och oron stiger nu bland de anställda för att de skall förlora sina arbetstillfällen.

Det förefaller som om Värmlandsdelegationen i rätt stor utsträckning används av regeringen som ett slags påse att stoppa ner alla problemen i. Men man bör ändå inse att denna delegation inte förfogar över några speciella medel för dessa ändamål. Inte heller länsarbetsnämnden förfogar över några sådana speciella medel.

Eftersom arbetsmarknadsministern nu inte kan ge mig bättre besked än de han lämnat, vill jag ställa följande fråga till honom: Vad tänker arbetsmarknadsministern göra för att över huvud taget åstadkomma någonting för att förstärka sysselsättningen inom Filipstads kommun och för de gruvanställda i Värmlands bergslag?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det är självfallet bra om den berörda prospekteringsverksamheten kan leda till goda resultat, så att vi kan få fram intressanta malmer för svenskt näringsliv. Sune Johansson och jag har säkerligen samma uppfattning på den punkten.

När det sedan gäller handläggningen av frågan hur eventuella beredskapsmedel för en fortsatt prospektering skall användas har jag i mitt svar angivit den väg som bör prövas. Sune Johansson, som är ledamot av Värmlandsdelegationen, kan säkerligen också se till att vi får en framställning via länsarbetsnämnden för prövning. Den dag när jag har fått den på mitt bord kommer jag att i vanlig ordning granska och pröva den.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kanske kan ta detta besked från arbetsmarknadsministern som åtminstone ett halvt löfte om att han är beredd att göra någonting i den riktning som jag här har anvisat. Det är i så fall tacknämligt. Arbetsmarknadsministern kan också vara förvissad om att jag skall se till att det inte skall dröja länge innan han får en sådan framställning som han talade om.

Situationen i vårt län är i dag sådan att länsstyrelsen måst inrätta ett slags katastroforganisation. Länsstyrelsen har fått inrikta hela sin planeringsavdelning på att utarbeta en katastrofplan för vad vi skall göra i länet med anledning av att sysselsättningen nu viker på område efter område. Jag

hoppas därför att arbetsmarknadsministern när han får den skrivelse som alltså skall komma också är beredd att behandla den så snabbt som möjligt.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Låt mig med anledning av Sune Johanssons redovisning av situationen i Bergslagsbygden i Värmland säga att vi inte har underlåtit att ge stöd i de situationer där vi har funnit det vara motiverat. Sune Johansson vet säkerligen mycket väl att det 75-procentiga stödet i form av tillfälligt sysselsättningsbidrag har tillämpats i värmländska gruvor i fall där detta har varit motiverat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 25 Om ökat stöd till Vindelådalen

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Eivor Marklunds* (vpk) den 24 november anmälda fråga, 1978/79:180, och anförde:

Herr talman! Eivor Marklund har frågat mig när regeringen avser att komma med sådant stöd till kommunerna i Vindelådalen som svarar mot tidigare utfärdade löften.

För två veckor sedan besökte jag Västerbotten. Jag redogjorde då för huvuddragen i den proposition regeringen har för avsikt att förelägga riksdagen under innevarande höstmöte. Propositionen innebär i korthet att 100 milj. kr. föreslås bli anvisade för långsiktiga sysselsättningskapande åtgärder i Vindelälvsområdet.

Särskilda Vindelälvsåtgärder har vidtagits tidigare. Sålunda har 45 milj. kr. anvisats för upprustning av länsväg 363 utmed älven och 18 milj. kr. utgått till fortsatt upprustning av vägen mellan Ammarnäs och Sorsele. Till kommunerna har vidare utgått till 75 % förhöjda statsbidrag för byggande av avloppsreningsverk.

Sammantaget har detta inneburit – som en direkt kompensation för utebliven älvutbyggnad – att ca 165 milj. kr. avdelats för sysselsättningsfrämjande åtgärder i Vindelälvsområdet. Över 200 milj. kr. har dessutom anvisats för etablering av ett fredsförband i Arvidsjaur. Genom lokaliseringstöd under den senaste tioårsperioden har projekt för ca 300 milj. kr. finansierats. I beredskapsarbeten har varje år ca 1 000 personer haft sysselsättning. Sammantaget har projekt för mer än en halv miljard kronor kunnat finansieras på detta sätt. Härtill kommer övriga marknads- och regionalpolitiska insatser.

Det extraordinära stöd som de åtta Vindelälvs kommunerna sålunda föreslås få skall ses mot bakgrund av de löften om kompensation som kommunerna fick i samband med riksdagens beslut att inte bygga ut Vindelälven.

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Om ökat stöd till
Vindelådalen*

Torsdagen den
7 december 1978

*Om ökat stöd till
Vindelådalen*

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Det innehåller en i och för sig imponerande uppräknings av åtgärder.

Men nu är det ändå så att arbetsmarknadsministerns besök i Vindelälvsområdet har gett ett visst eko. Kommunalt ansvariga såväl som enskilda har gjort kommentarer till innehållet i det paket som statsrådet öppnade där uppe. Det är kanske inte riktigt artigt att uttala missnöje med förning som en gäst har med sig, men det är ju å andra sidan inte heller brukligt att man i förväg ger anledning till stora förväntningar. Och det har verkligen skett när det handlar om Vindelälvspaketet.

Utan att i det här sammanhanget diskutera om det var rätt eller inte så hade de berörda kommunerna sett en älvutbyggnad som ett sätt att lösa de svåra sysselsättningsproblem som de länge dragits med. När riksdagen så beslöt att undanta Vindelälven från utbyggnad, var det förstås ett rättmätigt krav från de här kommunernas sida att man skulle få andra möjligheter att klara problemen. Tiden här medger inte någon redovisning av läget i kommun för kommun – det får vi f. ö. anledning återkomma till i samband med behandlingen av den aviserade propositionen – men jag skall ändå ge några exempel från Arjeplog.

Den kommunen gick in i 1960-talet med ett befolkningstal på 5 623 personer. Nu är antalet nere i 4 064, alltså en minskning på 19 år med 1 559 personer eller 28 %. En del av dessa utflyttade finns säkert nu i arbetslöshetsköer i andra delar av landet, där arbetsmarknadsåtgärder har måst sättas in. Åtskilliga miljoner – det redovisade även arbetsmarknadsministern – har också satts in på sådana åtgärder i Arjeplog när det gäller beredskapsarbete, men behovet av sådana arbeten kvarstår alltså, trots tidigare insatser och trots folkminskningen.

I ett mycket ambitiöst åtgärdsprogram har kommunen tagit fram en hel rad projekt som dels skulle ge arbeten, dels förbättra samhällets service. Kostnaderna skulle uppgå till drygt 120 milj. kr. Naturligtvis har man i denna drabbade kommun hoppats finna medel till detta i det beramade paketet. Men nu är man besviken – där som på andra håll.

Det finns fler projekt. I ett flygblad har vpk-organisationen i Arjeplog bland mycket annat också tagit upp frågan om återställningsarbeten vid nedlagda jordbruk med sikte på mjölk- och köttproduktion. Detta tycker jag om något visar framtidstro i en kommun i ett svårt läge. Nog borde en sådan framtidstro belönas bättre än på det otillräckliga sätt som nu har aviserats. Därför menar jag att det alltså finns anledning att ställa frågor om det här stödet. De konkreta förslagen återkommer jag som sagt till i en motion efter det att propositionen har lagts fram.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Eivor Marklund antyder att vi får återkomma till den här debatten. Det tror jag är helt riktigt, och jag skall därför inte gå in i någon längre polemik i dag. Men låt mig ändå konstatera att Eivor Marklund i inledningen till sitt tack för frågesvaret sade att det är en imponerande

förteckning av insatser från samhällets sida som gjorts i Vindelådalen. Jag noterar med en viss tillfredsställelse att Eivor Marklund gör det erkännandet.

Att det varit visst oeko i Vindelådalen sedan det här paketet öppnats tror jag man bör se i sitt rätta sammanhang. Det är klart att kommunalmän kan skriva ganska långa och avancerade önskelistor om investeringar, som säkert i och för sig skulle vara bra att få utförda, men det är väl också realistiskt att säga att man inte kan tillgodose alla dessa önskemål som har förtecknats på listor i olika omgångar. Här har gjorts en ambitiös satsning för att ge sysselsättning i Vindelådalen, och jag noterar som sagt med viss tacksamhet att Eivor Marklund också har noterat den månghundramiljonsatsning som gjorts.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 26 Om lokalisering till Karlstad av det nya organet Statshälsan

Statsrådet MARIANNE WAILBERG erhöll ordet för att besvara *Magnus Perssons* (s) den 22 november anmälda fråga, 1978/79:162, till budget- och ekonomiministern, och anförde:

Herr talman! Magnus Persson har frågat budget- och ekonomiministern om han är beredd att medverka till att det nya organet Statshälsan lokaliseras till Karlstad.

Med hänsyn till arbetsfördelningen inom budgetdepartementet ankommer det på mig att besvara frågan.

De centrala parterna på den statliga arbetsmarknaden förhandlar f. n. om bl. a. ny organisation för den statliga företagshälsovården. Men hänsyn till att förhandlingar pågår och att det därför inte finns något ställningstagande till att Statshälsan – eller annan ny organisation – skall bildas, är det nu för tidigt att ge besked i frågan om lokalisering.

MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka för svaret på min fråga. Men statsrådet ger inga som helst utfästelser i svaret.

Jag har en viss förståelse för att jag i dag inte kan få något konkret besked – självfallet skall och bör berörda parter först ha tillfälle att säga sitt – men jag tycker att svaret ändå är litet för svävande. Någon omorganisation i en eller annan form kommer väl att företas; det står klart, i varje fall genom de kontakter jag haft med de fackliga organisationerna.

Herr talman! Varför har jag då aktualiserat frågan om att lokalisera denna enhet till Värmland?

Jo, först och främst trodde och hoppades vi i det längsta att regeringen skulle utlokalisera den centrala enheten för skyddade verkstäder till Karlstad i Värmland. Regeringen har emellertid, tyvärr, redan fattat ett beslut. Enheten gick vår näsa förbi och hamnade i Botkyrka utanför Stockholm. Vi ansåg, och anser fortfarande, att det beslutet var och är felaktigt, om vi ser till

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Om lokalisering
till Karlstad av
det nya organet
Statshälsan*

Torsdagen den
7 december 1978

---

*Om lokalisering
till Karlstad av
det nya organet
Statshälsan*

statsmakternas övergripande regionalpolitiska målsättning.

Vi kräver ersättningsobjekt. Värmland är illa ute: bransch efter bransch börjar svikta. Jag skulle vilja ha ett förtydligande här. Det finns ju nu lokaler i Karlstad som det redan är investerat i – bl. a. finns den s. k. Karolinen – och tomma rum finns också. Anser statsrådet att det ur samhällssynpunkt sett är rimligt att inte använda redan gjorda investeringar och att lokalisera exempelvis Statshälsan till Karlstad?

Sedan undrar jag om det finns någon närmare tidsplan för beslutet om den här omorganisationen. Den frågan skulle jag också gärna vilja få ett kompletterande svar på.

Statsrådet MARIANNE WAHLBERG:

Herr talman! Jag delar naturligtvis Magnus Perssons uppfattning att det är viktigt att nyetablerade statliga verksamheter lokaliseras till regionalpolitiskt angelägna områden. Självfallet skall man då ta med alla faktorer i bedömningen.

Jag vill erinra om vad inrikesutskottet sade i sitt betänkande när det gällde andra etappen av omlokaliseringen av statlig verksamhet. Utskottet ansåg då att riksdagen inte direkt borde utpeka vissa orter eller regioner som mottagare av eventuella framtida om- eller nylokaliseringar. Men jag vill också instämma i utskottets understrykande av att regionalpolitiska synpunkter måste tillmätas stor betydelse vid den här bedömningen. Det gäller självfallet också om och när ett ställningstagande till en ny organisation av den statliga företagshälsovården föreligger. Tyvärr kan jag inte i dag ge ett besked om när detta ställningstagande kommer, eftersom det är avhängigt av de förhandlingar som pågår.

MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Riksdagen har uttalat att lokalisering av nytillkommande statlig verksamhet bör prövas från fall till fall. Mot bakgrund av den målsättningen hoppas och tror vi att Statshälsans lokalisering kan ske till Karlstad. I den utredning som har förevarit sägs också att orter ute i landet bör kunna komma i fråga vid Statshälsans lokalisering. Det bör i varje fall kunna övervägas.

Herr talman! Det är min förhoppning att statsrådet och den myndighet som senare bildas kommer att lägga detta på hjärtat. Statshälsan är ett organ som vi tror och hoppas på. Då förvaltningsbyggnaden Karolinen står med tomma rum hälsar vi i Karlstad och övriga Värmland Statshälsan varmt välkommen till Karlstad. Vi hoppas väldigt mycket på denna lokalisering och räknar med att det inte skall gå som förra gången, då en lokalisering som innebar betydligt fler arbetstillfällen gick vår näsa förbi.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 27 Om viss översyn av obduktionslagen

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

*Om viss översyn
av obduktionslagen*

Statsrådet HEDDA LINDAHL erhöll ordet för att besvara *Inger Lindquists* (m) den 30 november anmälda fråga, 1978/79:201, och anförde:

Herr talman! Inger Lindquist har frågat om jag har vidtagit någon åtgärd i anledning av socialutskottets av riksdagen godkända betänkande 1978/79:12 med anledning av en motion (1977/78:1505) av Inger Lindquist om viss översyn av obduktionslagen. I betänkandet erinrade utskottet om att utredningen (S 1974:09) om sjukvård i livets slutskede torde vara oförhindrad att om så befinner lämpligt ta upp även den i motionen behandlade frågan i det fortsatta utredningsarbetet. I nämnda motion föreslår Inger Lindquist att obduktionslagen ändras så, att det skapas möjlighet för den enskilde att helt förbjuda obduktion beträffande såväl honom själv som nära anhöriga.

Enligt obduktionslagen (1975:191) som trädde i kraft den 1 januari 1976 får obduktion mot den avlidnes eller hans anhörigas uppfattning ske endast om dödsorsaken är okänd. Innan obduktion sker skall de anhöriga om möjligt underrättas om inte särskilda skäl talar emot det.

Jag är väl medveten om att det finns människor som har svårt att acceptera obduktioner. Det gäller sannolikt särskilt anhöriga till en nyss bortgångnen. Om dödsorsaken inte kan fastställas på annat sätt accepterar emellertid de anhöriga i regel att obduktion sker. De har ofta ett naturligt intresse av att få veta vilken sjukdom den anhörige har avlidit i. Jag vill i detta sammanhang understryka angelägenheten av att det i varje särskilt fall noggrant prövas om de i obduktionslagen angivna förutsättningarna för obduktion föreligger.

Obduktionslagen har varit i kraft endast några år. I likhet med socialutskottet anser jag att det inte föreligger något påtagligt behov av en översyn av lagen redan nu. Om utredningen om sjukvården i livets slutskede finner det motiverat kan den ta upp den av Inger Lindquist aktualiserade frågan. Enligt vad jag har inhämtat kommer också utredningen att diskutera denna fråga. Något initiativ i ärendet från min sida behövs därför inte.

INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag är litet besviken, för jag tycker att svaret andas en viss passivitet, som jag kanske inte hade väntat mig.

För många människor, särskilt för många äldre, är obduktionslagens utformning inte godtagbar. Den strider mot deras etiska uppfattning, och de ser den som ett övergrepp när det gäller den personliga integriteten. Det har också stått klart för mig att den inger många en stark oro inför döden. Den t. o. m. fördrstrar många människors återstående levnad. Jag vill påstå att det inte är någon överdrift att det förhåller sig på det här sättet.

Många av oss som har en annan uppfattning har väldigt svårt för att sätta oss in i hur viktig den här frågan är och hur djupt den engagerar människor. Men det är viktigt att vi visar respekt och förståelse för andras mening, och därför måste vi sätta oss in i andras tankegångar och motiv.

Jag vill ställa några frågor till statsrådet:

Har statsrådet den uppfattningen att detta är en för människorna – för vissa personer i varje fall – mycket viktig fråga?

Anser statsrådet att den allvarligt engagerar många, framför allt äldre?

Om statsrådet svarar ja på den frågan, tycker statsrådet då att det är riktigt att inte försöka att tillmötesgå de här enskilda människorna i en så betydelsefull fråga?

Jag tycker att det är litet förvånansvärt att statsrådet själv inte vill engagera sig i denna fråga. Det är litet löst och suddigt att bara svara att den här frågan kommer att diskuteras och att statsrådet själv inte vill ta något initiativ.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Jag vill anföra ytterligare några synpunkter på denna mycket viktiga fråga.

Som har framgått av mitt frågesvar har obduktionslagen varit i kraft endast några år. Jag tror därför att det finns skäl att avvakta erfarenheterna av hur den nya lagstiftningen tillämpas, innan vi ändrar den. Det är givetvis också intressant att se vad utredningen om sjukvård i livets slutskede kan komma att säga i obduktionsfrågan. Riksdagen har ju också helt nyligen avslagit en motion av Inger Lindquist i samma fråga. Det finns inte anledning för mig att inta en annan ståndpunkt än vad riksdagen har gjort.

Jag vill här understryka att det i lagen medgivna undantaget från principen om hänsynstagande till den avlidnes och hans anhörigas vilja bör tillämpas synnerligen restriktivt. Obduktion i sådana fall får ske endast då det är nödvändigt på grund av att dödsorsaken måste kunna fastställas. Jag utgår ifrån att läkarna alltid noga prövar om obduktion behövs.

Jag är ense med Inger Lindquist om att respekten för den enskildes integritet och personliga uppfattningar måste vara vägledande för oss alla på detta område liksom på andra områden. Men jag tror samtidigt att människorna förstår att obduktion ibland kan vara nödvändig.

INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! Den här lagen har varit i kraft i två år, och lagens formulering är sådan att jag tycker att statsrådet borde vara intresserad av att se hur den verkligen tillämpas. Det talas t. ex. om att obduktion skall företas om det behövs för att orsaken till dödsfallet skall kunna fastställas. Är dödsorsaken känd, talas det om på ett annat ställe. Hur har den tillämpningen skett i praktiken? Hur har man utnyttjat frågeställningen: Är dödsorsaken känd eller okänd?

Det talas om att man skall underrätta anhörig om inte särskilda skäl talar emot det. Det är också mycket intressant att få veta hur den skrivningen har tillämpats, vad man har lagt in i orden "särskilda skäl" liksom uttrycket att det skall förflyta skäligen tid efter underrättelsen och fram till obduktionen. Det är saker som jag menar att statsrådet kunde ha engagerat sig i och fått fram i en överprövning av den här lagen.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Jag finner liksom Inger Lindquist att det vore mycket väsentligt med en uppföljning av denna nya lag, som verkligen har engagerat många människor. Jag var själv på ett besök på Karolinska sjukhuset i går och ställde frågan till läkarna hur vanligt det är med obduktion nu. Jag fick svaret att obduktion görs när synnerliga skäl talar för det, och att det finns ett nytänkande på detta område.

Jag vill gärna medverka till att man gör en utvärdering av lagen, men jag anser att det finns skäl att ta ställning till den frågan när jag har fått utredningens betänkande om sjukvård i livets slutskede. Utredningen kan nämligen väntas ha synpunkter även på obduktionsfrågan.

INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! Då skulle jag vilja fråga statsrådet: Vad menas med uppgiften i svaret att utredningen skall diskutera frågan? Jag undrar också när utredningen kommer att vara färdig. Jag hade intrycket att den snart skulle lägga fram sitt slutresultat.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Jag kommer inte ihåg exakt datum, men jag tror att det är nästa vecka – alltså före jul – som Bror Rexed kommer att överlämna en utredningsrapport till mig. Det dröjer alltså bara några dagar.

INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! Då blir jag ännu mer förvånad över svaret. Har man inte tidigare tänkt diskutera den här frågan förstår jag inte hur man skall hinna göra det under den vecka som återstår. Utredningens betänkande måste väl redan vara tryckt, om jag förstår saken rätt.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Huvudbetänkandet kommer till våren, men vi skall diskutera frågan den 15 december, när Bror Rexed kommer till departementet.

INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! Får jag då i klarhetens tecken fråga om det är just den här frågan som skall diskuteras, om det är den här frågan utredningen skall ta upp.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Jag vet att den ingår bland de saker som skall diskuteras i samband med överlämnandet av delrapporten. Men jag känner naturligtvis inte till utredningens resultat och inte heller alls de frågor som utredningen tänker att ta upp och som man vill diskutera med mig. Men den diskussion vi har fört i dag har gett mig anledning att närmare överväga det problem som Inger Lindquist har tagit upp. Jag tycker alltså att Inger Lindquist kan vara ganska lugn för att frågan kommer att behandlas med stort allvar.

Torsdagen den
7 december 1978

INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! Då får jag tacka statsrådet för det senaste svaret, som jag tycker var det bästa under hela debatten.

Anmälan av interpellationer

Överläggningen var härmed slutad.

§ 28 Anmälades och bordlades

Proposition

1978/79:70 om markförvärv för ett nytt övnings- och skjutfält för Hallands regemente

§ 29 Anmälan av interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 7 december

1978/79:109 av *Sven Lindberg* (s) till bostadsministern om produktionskostnaderna för flerfamiljshus i glesbygdskommuner:

Under de senaste åren har kommuner i glesbygdslänen drabbats av betydande överkostnader i samband med byggande av flerfamiljshus. Orsakerna härtill är flera. Bl. a. är avståndsfaktorn en orsak. En annan orsak är att små projekt blir betydligt dyrare. Det bevisas bl. a. av en utredning som gjorts av Riksbyggen och BPA. En redovisning återfinns i tidskriften Att bo, nr 5 1978. Där framhålls följande.

”Utredningen har gjort beräkningar över kostnadernas variation vid olika projektstorlekar. Det visar sig att kostnaderna ökar med cirka 20 procent då projektstorleken faller från 450 lägenheter till 45 lägenheter per projekt. Men det är ingen jämn kostnadsstegring. Ökningen blir allt snabbare ju mindre projektet blir enligt en progressiv kurva.

Platsomkostnaderna tillhörde kostnadsposter, som är mest känsliga för projektstorlekarna. Dit hör t. ex. kostnader för maskiner, kranar, personalbodnar och förråd samt arbetsledning. Vid små projekt blir nämligen utnyttjandegraden av de tillförda resurserna låg. Detta beror i sin tur på att kostnaderna för att etablera och avetablera en serieproduktion i det närmaste är oberoende av om serien är kort eller lång. Det totala kapacitetsutnyttjandet blir endast 30–40 procent vid den korta serien mot 70–80 procent vid den långa.

Konsekvensen av även mycket små överkostnader är avsevärd. År 1976 låg produktionskostnaderna i genomsnitt för hela produktionen av statsbelånade flerbostadshus 6,5 procent över lånetaket. Den ’onödiga’ merkostnaden på grund av sämre belåning blir i detta fall lika stor som hela uppvärmningskostnaden under ett år. Orsaken till att konsekvenserna av otillräcklig

belåning vuxit är att samtidigt som finansieringsvillkoren förbättrats för de produktionskostnader, som ryms inom lånetaket, har annuiteterna vuxit för de lån som tagits upp som topplån.

Det har alltid varit dyrare att låna till överkostnad. År 1978 har emellertid skillnaden mellan marknadsvillkoren och de subventionerade lånevillkoren i det närmaste fördubblats jämfört med 1973.”

Länsavdelningen i Jämtlands län har med hjälp av insamlad statistik påvisat stora överkostnader i alla kommuner utom Östersund. Stora kommunala subventioner har varit nödvändiga för att få ned boendekostnaden till en rimlig nivå. Vad som inte framgår av denna statistik är bl. a. följande:

Flera kommuner har avstått från att bygga flerfamiljshus när överkostnaderna varit så höga.

Man har valt att bygga radhus i försäljningssyfte i stället för att bygga flerfamiljshus. Vissa kategorier människor – ensamstående, ekonomiskt svaga osv. – kan inte hjälpas på detta sätt.

Standard i form av försämrad utemiljö m. m. plus kommunala subventioner har fått ned överkostnaderna, så att bostadslån erhållits och boendekostnaderna kommit på rimlig nivå.

I nuläget drabbas flera av de små glesbygdskommunerna av sådana fruktansvärda överkostnader att det krävs mycket kraftiga kommunala subventioner av bostadsbyggandet, om man skall få ned hyrorna till vettig nivå. Överkostnaderna tenderar nu att bli så höga att kommunerna inte klarar av kostnaderna, varför flera planerade projekt avseende flerfamiljshus riskerar att stoppas.

Som tidigare nämnts har projektstorlekarna stor betydelse för byggkostnaderna. Små tätorter som bara bygger 1–3 flerfamiljshus åt gången får alltså högst avsevärt höjda produktionskostnader.

En annan orsak är finansieringssystemet. Medan kapital under lånetaket blivit allt billigare, har kostnaden för topplån ökat. Skillnaden mellan kostnaderna för kapital över och under lånetak har i det närmaste fördubblats på fem år. Några procents överkostnad får alltså förödande verkningar, eftersom kapitalkostnaden är en så dominerande andel av boendekostnaden.

Med tanke på möjligheterna till en framgångsrik regionalpolitik är den tecknade bakgrunden utomordentligt allvarlig. Sysselsättningsutredningen lägger fram förslag till högst avsevärt förstärkta regionalpolitiska stödåtgärder. Men kan vi inte lösa bostadsproblemen i våra små tätorter, torde regionalpolitiska stödåtgärder i alla former vara meningslösa.

Små skogskommuner i Norrland kan inte i vårt samhällssystem av egen kraft anskaffa sysselsättning. Men det är samhällets oavvisliga skyldighet att – speciellt i utflyttningskommuner – anskaffa bostäder. Utflyttning får inte orsakas av bostadsbrist.

Den sysselsättningsplanering en kommun bör bedriva för att jämnt sysselsätta sin byggarbetskraft rubbas högst avsevärt om planerade flerfamiljshus stoppas.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få ställa följande frågor till

Torsdagen den
7 december 1978

Anmälan av interpellationer

bostadsministern:

Har regeringen uppmärksammat de stora problem som de mindre glesbygdskommunerna drabbats av i form av mycket höga överkostnader i samband med lånefinansiering av bostadshus?

Avser regeringen att vidtaga åtgärder som snabbt kan leda till att nämnda överkostnader nedbringas?

1978/79:110 av *Börje Hörnlund* (c) till utbildningsministern om lantbruksutbildning i Skellefteåregionen:

Under senare år har en markant förändring skett vad gäller såväl den faktiska utvecklingen inom lantbruket som sättet att se på vilken utveckling som är önskvärd.

Minskningen av sysselsättningen i lantbruket liksom antalet brukningsenheter har inte på långt när varit av den omfattning som förespråkades i 1967 års jordbrukspolitiska beslut.

I riksdagens ställningstagande till den proposition om en ny jordbrukspolitik som framlades av den förra regeringen ges en betydligt mer positiv syn än tidigare på det svenska jordbruket som producerande näring, samtidigt som lantbrukets betydelse för sysselsättning på landsbygden och i glesbefolkade områden betonas. En bättre samordning av jordbrukspolitik och regionalpolitik skall således eftersträvas. I det senare avseendet torde det faktum att jordbrukspolitiska överväganden i det enskilda fallet inte endast skall se till jordbruksdelen i ett kombinerat jord- och skogsbruksföretag utan till helheten, vara av stor betydelse. En mindre jordbruksdel kan således uppvägas av en mera betydande skogsareal. Dessutom har ett särskilt regionalpolitiskt jordbruksstöd inrättats fr. o. m. den 1 juli 1978. Tillsammans med bl. a. föreslagna förändringar i jordförvärvslagen, i syfte att koppla ägande och aktivt brukande närmare samman, bör den av riksdagen beslutade jordbrukspolitikerna i kombination med en aktiv regionalpolitik innebära, att det svenska lantbrukets produktions- och sysselsättningspotential kan tillvaratas på ett betydligt bättre sätt än tidigare.

En viktig förutsättning för i vilken utsträckning de nya intentionerna skall kunna förverkligas är att utbildningsinsatserna för arbetskraften i lantbruket står i överensstämmelse med behoven såväl kvantitativt som innehållsmässigt. Överväganden om dimensionering och lokalisering av lantbruksutbildningen måste således stå i samklang med en i väsentliga avseenden ny jordbrukspolitik och en verklighet som innebär en hög efterfrågan på utbildningsplatser.

Nedläggningen av Anderstorps lantbruksskola i Skellefteå är i detta avseende ett uttryck för bristande anpassning mellan utbildning och utbildningsbehov. Att beslut om annan markdisposition fattades i en tid av kraftig nedgång inom lantbrukssektorn får emellertid inte innebära att en omprövning i nedläggningsfrågan utesluts av formella eller andra skäl.

I de norra delarna av Västerbottens län är förutsättningarna för en livskraftig lantbrukssektor lika goda som i södra länsdelen. Redan nu

föreligger här ett utbildningsbehov för lantbrukets arbetskraft som väl svarar mot de krav som ställs från myndigheterna för att kurs i grundutbildning vid lantbruksskola skall kunna inrättas. Detta framgår inte minst av efterfrågan på AMU-utbildning inom området lantbruk.

Att förändringar skulle ske som innebär en minskad efterfrågan i förhållande till dagsläget måste anses som närmast uteslutet. Tvärtom torde en successiv utbyggnad av avbytarverksamheten innebära en ökad efterfrågan. Tillgängliga prognoser, som visar att 30 avbytare per år skulle behöva utbildas fr. o. m. 1980 för att motsvara behovet av avbytare i länet, kan inte anses som tilltagna i överkant. Omkring hälften av dessa kommer grovt räknat att ha sin sysselsättning förlagd till den norra länsdelen.

Såväl den förutvarande jordbruksministern som biträdande utbildningsministern har vid överläggningar ställt sig positiva till frågan om att bedriva lantbruksutbildning i den norra länsdelen. De önskemål som härvid framförts avser såväl grundutbildning som fortbildning inom lantbruket. En försöksverksamhet med ettårig specialkurs har vid dessa kontakter ansetts omgående böra bli föremål för ställningstaganden. Stort behov av tioveckorskurser för redan yrkesverksamma föreligger dessutom.

Här har i relativt övergripande termer redovisats motiv för att förlägga lantbruksutbildning i den norra delen av Västerbottens län. I frågan om utbildningens mera exakta lokalisering och innehåll bör vid beslut om att inrätta lantbruksutbildning i Skellefteåregionen följande faktiska omständigheter bli föremål för överväganden:

Förväntningar om en försöksverksamhet med ettårig specialkurs för jordbrukare där praktisk undervisning förläggs hos jordbrukare som bor i närheten av kursorten är mycket stora bland jordbrukare i norra Västerbotten. Det är därför angeläget att beslut om inrättande av denna utbildning snarast blir föremål för beslut.

I sysselsättningsfrämjande syfte har alltmer kombinationen jord- och skogsbruk blivit intressant i Västerbottens län. Utbildningen bör därför så långt möjligt ta fasta på kombinationen jord och skog.

Skolöverstyrelsen har tagit fram en särskild utbildning för kombinerad verksamhet i jord- och skogsbruk. Frågan om lokalisering i Västerbotten av en kurs med denna inriktning står öppen.

En fungerande kursadministration som skulle kunna utnyttjas också för lantbruksutbildning finns i dag vid skogsbruksskolan i Burträsk.

Förslag till ny läroplan för kurs för avbytare kommer att lämnas av SÖ. Kursen får en längd av 24 veckor och skall enligt SÖ ersätta nuvarande kurs i animalieproduktion, 20 veckor. De praktiska övningar som ingår i den nya kursen kan med fördel förläggas hos jordbrukare som bor i närheten av kursplatsen.

En samordning av utbildningen inom området lantbruk med en lokalt förlagd rådgivning för de inom näringen verksamma borde erbjuda vissa fördelar från såväl utbildningsteknisk som praktisk utgångspunkt.

Med hänvisning till här angivna faktiska omständigheter och därav föranledda motiv för inrättande av lantbruksutbildning i norra Västerbotten

vill jag fråga utbildningsministern:

Avser statsrådet ge klartecken för att lantbruksutbildning anordnas på försök i Skellefteåregionen i enlighet med i huvudsak den principiella syn som här redovisats?

§ 30 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 7 december

1978/79:216 av *Knut Wachtmeister* (m) till statsrådet Hedda Lindahl om åtgärder för att stärka patienternas rättssäkerhet inom sjukvården:

Det har avslöjats att ett lasarett i södra Sverige utan patienternas vetskap bandar samtalen till akutmottagningen under kvälls- och nattid samt över helger.

Avser statsrådet mot bakgrunden härav taga något initiativ för att stärka patienternas rättssäkerhet inom sjukvården?

1978/79:217 av *Ove Karlsson* (s) till handelsministern om förbud mot försäljning av krigsleksaker, m. m.:

Riksdagen har senast våren 1978 behandlat motioner om försäljning av krigsleksaker. Näringsutskottet tillstyrkte motionerna, medan kammaren med bifall till en vid betänkandet fogad reservation avlog dem med hänvisning till att det inom ”konsumentverket pågår --- en översyn och omarbetning av riktlinjer för marknadsföring av leksaker. Utskottet utgår från att frågan om utbudet av krigsleksaker kommer att beaktas även i detta sammanhang.”

Just nu då vi upplever en tid av hektisk julhandel med stort kommersiellt utbud och intensiv reklam utnyttjas även krigsleksaker hårt i reklamsammanhang, och många berörs mycket illa av detta.

Jag vill därför fråga handelsministern:

Vill statsrådet redogöra för hur långt arbetet med och omarbetningen av riktlinjerna för marknadsföringen av leksaker kommit?

Är statsrådet vidare beredd att medverka till att ett förbud för import och försäljning av krigsleksaker kommer till stånd?

1978/79:218 av *Olle Svensson* (s) till justitieministern om anonymitet för meddelare i vissa fall:

Den socialdemokratiska regeringen tillsatte 1974 tre sakkunniga för att utreda frågan om skydd för meddelares anonymitet vid beslag och husrannsakan. Utredningen överlämnade i juni 1976 ett betänkande med förslag till ändringar i rättegångsbalken m. m. Detta betänkande har remissbehandlats

men har ännu inte föranlett någon proposition. Mot den bakgrunden vill jag fråga:

När kan riksdagen vänta förslag från justitieministern i den för yttrande-friheten så viktiga frågan om anonymitet och tvångsmedel?

1978/79:219 av *Roland Brännström* (s) till försvarsministern om handläggningen av de värnpliktigas bidragsärenden:

Dagens värnpliktiga som fullgör sin grundutbildning är i betydligt större omfattning än tidigare familjeförsörjare eller har eget hushåll. Detta förhållande medför ökade krav på att samhället uppfyller sina åtaganden vad beträffar familje- och bostadsbidrag. En betydande eftersläpning av utbetalningarna på upp till 5–6 månader förekommer. Flertalet bidragsberättigade får enligt uppgift vänta på sina bidrag 1–3 månader. En sådan eftersläpning är otillfredsställande och måste åtgärdas.

Med hänvisning till det anförda vill jag till försvarsministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att förbättra handläggningen av de värnpliktigas bidragsärenden?

1978/79:220 av *Martin Olsson* (c) till kommunikationsministern om tidigareläggning av SJ:s byggnadsprojekt i Ånge kommun:

Ånge kommun är mycket beroende av den sysselsättning som SJ:s verksamhet ger underlag för. Enligt SJ:s planer skall under perioden 1980–1984 flera byggnadsprojekt genomföras inom Ånge. Som exempel härpå kan nämnas byggande av dubbelspår på den 35 km långa sträckan Ånge–Bräcke åren 1983–1984, ny vagnverkstad, ny driftscentral samt ombyggnad av rangerbangården. Dessa projekt blir mycket betydelsefulla ur sysselsättningsynpunkt under byggnadstiden och investeringarna inom Ånge torde även utgöra en garanti för omfattande SJ-verksamhet där på lång sikt.

Med hänsyn till de bedömningar som kan göras av sysselsättningsläget vore det värdefullt om något eller några av de planerade projekten kunde tidigareläggas. Eftersom SJ:s tillgång till investeringsmedel är begränsad skulle en tidigareläggning exempelvis kunna möjliggöras om ett eller flera av projekten finge genomföras som beredskapsarbeten.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kommunikationsministern:

Är statsrådet beredd att medverka till att något eller några av SJ:s byggnadsprojekt inom Ånge kommun tidigareläggs?

1978/79:221 av *Åke Gillström* (s) till statsrådet Birgit Rodhe om remissbehandlingen av visst utredningsbetänkande:

Slutbetänkandet från utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) remissbehandlas för närvarande. Enligt remissförteckning som upprättats av utbildningsdepartementet har inte någon kommun beretts tillfälle att direkt till regeringen inkomma med synpunkter på förslaget, vilket

Nr 49

Torsdagen den
7 december 1978

*Meddelande om
frågor*

Torsdagen den
7 december 1978

*Meddelande om
frågor*

är förvånande, då detta har ett nära samband med en viktig kommunal verksamhet.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet Birgit Rodhe vad anledningen är att inte höra kommunerna direkt i fråga om SSK:s förslag och om remissförfarandet i denna fråga utgör en ny princip från regeringens sida.

1978/79:222 av *Maj Britt Theorin* (s) till utrikesministern om regeringens inställning till svensk vapenexport till Indonesien, m. m.:

Riksdagen antog 1971 nya riktlinjer för skärpt krigsmaterielexport med generellt förbud mot att exportera krigsmateriel utan tillstånd. Förutom ovillkorliga hinder på grund av internationella avtal m. m. gäller bl. a. att tillstånd inte bör beviljas för export till stat som har inre väpnade oroligheter.

Export skall vidare inte medges när det gäller materiel som kan bli utnyttjad för att *undertrycka mänskliga rättigheter*. Tillkomsten av nya stater och en delvis ny typ av konflikter ansågs göra bedömningarna svårare. Riksdagen uttalade att detta borde *leda till en ännu större restriktivitet, än som dittills hade tillämpats vid prövningen av mottagarländer*. Riksdagen uttalade bl. a. att exportlicens bör dras in om den mottagande staten får inre väpnade oroligheter. Enligt uppgift godkände regeringen Fälldin våren 1977 export av bl. a. Boforskanoner till Indonesien samtidigt som Sverige i FN stödjer frihetskampen på Östra Timor, som Indonesien har ockuperat.

I Dagens Nyheter den 6 december uttalar utrikesministern att defensiva vapen kan säljas till stater som har inre väpnade oroligheter. Utrikesministerns uttalande har väckt stor uppmärksamhet. Jag vill med anledning av detta ställa följande frågor till utrikesministern:

1. Anser utrikesministern det vara omdömesgillt att exportera vapen till Indonesien samtidigt som Sverige i FN deklarerar sitt stöd till befrielsekampen på Östra Timor?

2. Innebär utrikesministerns uttalande att regeringen tänker tillämpa nya tolkningar för utökning av krigsmaterielexporten?

§ 31 Kammaren åtskildes kl. 16.29.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert